

**INFORMACJA RADY MINISTRÓW
O REALIZACJI W ROKU 2022
USTAWY
Z DNIA 9 CZERWCA 2011 r.
O WSPIERANIU RODZINY I SYSTEMIE
PIECZY ZASTĘPCZEJ**

WARSZAWA, wrzesień 2023 roku

I. Wprowadzenie.....	3
II. Charakterystyka systemu wspierania rodziny	7
1. Asystent rodziny.....	8
2. Placówki wsparcia dziennego.....	11
3. Rodziny wspierające	11
III. Charakterystyka systemu pieczy zastępczej.....	12
1. Rodzinna piecza zastępcza.....	16
a) struktura.....	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
b) wsparcie rodzin zastępczych – organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej	22
c) świadczenia dla rodzin zastępczych	23
d) rekrutacja i dobór kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	28
e) szkolenia rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka	29
2. Instytucjonalna piecza zastępcza.....	29
a) struktura.....	29
b) wydatki.....	34
IV. Sytuacja osób pełnoletnich opuszczających pieczę zastępczą	35
V. Adopcja.....	37
1. Ośrodki adopcyjne	37
2. Przynależenie krajowe	39
3. Przynależenie międzynarodowe	41
VI. Niepełnosprawność w pieczy zastępczej i adopcji ¹⁾	43
VII. Wydatki na realizację ustawy w 2022 r.	45
VIII. Podsumowanie.....	47
Aneks	50

I. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 189 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1426, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”, Rada Ministrów corocznie przedstawia Sejmowi i Senatowi informację o realizacji ustawy w roku poprzednim. Niniejsza Informacja o realizacji ustawy stanowi jedenastą w kolejności analizę jej stosowania. Ustawa z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2140, z późn. zm.) zmieniła termin przedstawiania przedmiotowej Informacji. Od 2023 r. będzie ona corocznie przedkładana Sejmowi i Senatowi do dnia 30 września, a nie jak dotychczas do dnia 31 lipca.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 r. Kształtuje ona sferę działań państwa wobec rodzin mających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, które mogą skutkować umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej.

Zgodnie z art. 1 ustawy, określa ona:

- 1) zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
- 2) zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków;
- 3) zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 4) zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 5) zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

W 2022 r. minęło 10 lat od wejścia w życie tej ustawy. Przyjęcie tego aktu prawnego było krokiem milowym w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej i rozpoczęło długofalowy proces zmian w pieczy zastępczej. U jej założeń leżało przede wszystkim przeciwdziałanie wzrostom wskaźnika dzieci umieszczonych poza rodziną, koncentracja działań na rodzinie, a nie wyłącznie na dziecku, zwiększenie nacisku na pracę z rodziną i traktowanie umieszczenia w pieczy jako ostateczności. Zauważono także wówczas konieczność wprowadzenia instrumentów motywujących gminy do pracy w lokalnym środowisku rodzinnym, konieczność profesjonalizacji rodzinnej pieczy zastępczej oraz zmian w obszarze instytucjonalnej pieczy zastępczej. Tym samym rozpoczął się proces przejścia systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej od funkcji typowo interwencyjnej do bycia swoistym elementem polityki prorodzinnej.

Mając na uwadze dobro i bezpieczeństwo dziecka, a co za tym idzie zapewnienie naturalnego środowiska rozwoju, istotne pozostaje dalsze wspieranie i propagowanie rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej jako najwłaściwszej i najbardziej zbliżonej do naturalnego środowiska rodzinnego formy opieki nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej zawsze powinno być ostatecznością stosowaną dopiero po wyczerpaniu wszystkich możliwości pomocy takiej rodzinie, a przy umieszczaniu bezwzględnie konieczne jest uwzględnianie prymatu pieczy rodzinnej nad instytucjonalną, w tym również w stosunku do dzieci chorych i niepełnosprawnych.

W 2022 r. trwały intensywne prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw. Projekt szeroko konsultowano zarówno z innymi resortami jak i organizacjami pozarządowymi. Efektem tych prac było uchwalenie ustawy z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw. Ustawa ta szczególnie duży nacisk położyła na przyspieszenie tempa deinstytucjonalizacji oraz usprawnienia funkcjonowania rodzinnych form pieczy zastępczej.

Wśród najistotniejszych wprowadzonych przez nowelizację zmian należy wskazać:

1. Zwiększenie minimalnej wysokości wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka oraz rodzin pomocowych, wskazanych w przepisach ustawy oraz wprowadzenie zmiany w zakresie sposobu ich waloryzacji.

Po zmianach wynagrodzenie przysługujące rodzinie zastępczej zawodowej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka, nie może być niższe niż kwota 4 100 zł miesięcznie.

W przypadku zaś gdy rodzina zastępcza zawodowa pełni funkcję pogotowia rodzinnego otrzyma miesięcznie wynagrodzenie nie niższe niż 124% kwoty wskazanej powyżej, tj. nie niższe niż 5 084 zł. Wynagrodzenia te będą waloryzowane mechanizmem związanym ze wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych. Jednocześnie należy zaznaczyć iż powyższe kwoty są jedynie kwotami minimalnymi. To od decyzji starostów zależy ich realny poziom. Ustawa wprost wskazuje, iż określona w umowie wysokość wynagrodzenia powinna uwzględniać w szczególności kwalifikacje, szkolenia i oceny rodziny zastępczej zawodowej oraz prowadzącego rodzinny dom dziecka.

2. Wprowadzenie pewnych elementów derejonizacji rodzinnej pieczy zastępczej poprzez zmiany w zakresie właściwości organizatora rodzinnej pieczy zastępczej właściwego dla wstępnej kwalifikacji kandydata do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydania zaświadczenia kwalifikacyjnego zawierającego potwierdzenie ukończenia szkolenia oraz spełniania niezbędnych warunków. Wprowadzono także zmiany w zasadach przekształceń rodzin zastępczych niezawodowych w zawodowe i podpisywania umów z nowymi rodzinami zastępczymi zawodowymi i prowadzącymi rodzinne domy dziecka.

Dotychczas kandydaci do rodzinnej pieczy zastępczej związani byli z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej i starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania rodziny. Po zmianach została ułatwiona możliwość nawiązania współpracy z innymi powiatami.

3. Wprowadzenie przy użyciu systemu teleinformatycznego rejestru obejmującego:
 - wykaz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej;
 - wykaz osób posiadających negatywną oraz pozytywną wstępną kwalifikację do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
 - wykaz kandydatów zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
 - wykaz rodzin zastępczych;
 - wykaz rodzinnych domów dziecka;
 - wykaz instytucjonalnych form pieczy zastępczej;
 - wykaz osób usamodzielnianych.

Prowadzenie rejestru ułatwi poszukiwanie dla dzieci wolnych miejsc w rodzinnych formach pieczy zastępczej, ułatwi tzw. łączenia rodzeństw i usprawni komunikację między jednostkami zaangażowanymi w umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej.

4. Wprowadzenie zasady, że powiat, na terenie którego funkcjonują mogące przyjąć dziecko rodziny zastępcze czy też rodzinne domy dziecka, nie może odmówić umieszczenia tam przez sąd dziecka (odmówić będzie można w sytuacji, gdy liczba dzieci spoza tego powiatu umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej przekroczy 25% ogólnej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej zapewnianych przez ten powiat). Rozwiązanie to ma przeciwdziałać umieszczaniu małoletnich w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej w sytuacji, kiedy np. w powiecie ościennym są miejsca w rodzinach zastępczych. Przepisy te mają zatem służyć właściwemu zagospodarowaniu wolnych miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.

5. Wprowadzenie zasadniczego zakazu tworzenia nowych placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz specjalistyczno-terapeutycznego, regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych, przy pozostawieniu możliwości przekształceń placówek w ramach niezwiększania liczby miejsc w instytucjonalnych formach w danym powiecie lub odpowiednio województwie.
6. Wprowadzenie istotnych zmian w zakresie prawa do urlopu ojcowskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego oraz rodzicielskiego przysługujących pracownikowi, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka. Uprawnienia te, co do zasady wydłużono do ukończenia przez dziecko 14. roku życia (w dotychczasowym stanie prawnym przysługiwały one zasadniczo do ukończenia przez dziecko 7 lub w wyjątkowych sytuacjach do 10 roku życia).
7. Wprowadzenie możliwości jednokrotnego powrotu do dotychczasowej formy pieczy zastępczej pełnoletnich osób, które opuściły już te formy pieczy i rozpoczęły proces usamodzielniania.
Zdarza się, że młodzi ludzie zbyt pochopnie podejmują decyzję o próbie samodzielnego życia, a potem chcą wrócić do dotychczasowej formy pieczy zastępczej, ale niestety w dotychczasowym stanie prawnym nie miały takiej możliwości. Obecnie w szczególnych sytuacjach życiowych, pełnoletni wychowanek ma możliwość jednokrotnego powrotu do dotychczasowej formy pieczy zastępczej, za zgodą odpowiednio starosty lub marszałka i osoby prowadzącej daną formę pieczy.
8. Zrezygnowano z kryterium dochodowego obowiązującego przy przyznawaniu pomocy na usamodzielnienie oraz pomocy na zagospodarowanie osobom usamodzielnianym (czyli osobom opuszczającym pieczę zastępczą po osiągnięciu pełnoletności).
Dotychczas ww. formy pomocy przyznawane były co do zasady osobom usamodzielnianym, których dochód miesięczny nie przekraczał kwoty 1200 zł. W praktyce oznaczało to, że często nie mogli z nich skorzystać młodzi ludzie, którzy wkraczali w dorosłość i już pracowali. Zniesienie ww. kryterium dochodowego umożliwia zatem uzyskanie pomocy szerszej grupie usamodzielnianych.
9. Rozszerzono katalog osób, które mogą pozostać w dotychczasowej formie pieczy zastępczej po osiągnięciu pełnoletności. W przypadku osób legitymujących się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności zniesiono bowiem obowiązujący dotychczas wymóg uczenia się.

Należy jednak zaznaczyć, iż ustawa nowelizująca system pieczy zastępczej weszła w życie 1 lutego 2023 r., zatem na pozytywne skutki jej oddziaływania należy jeszcze poczekać.

W 2022 r. ze względu na dalsze obowiązywanie w Polsce stanu epidemii oraz stanu zagrożenia epidemicznego, związanych z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2, w obszarze pieczy zastępczej utrzymano co do zasady rozwiązania przyjęte w 2020 r., w tym: rekomendacje i instrukcje dotyczące organizacji pracy w warunkach epidemii COVID-19, skierowanej do podmiotów pieczy zastępczej, zwłaszcza placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz dostosowywanie ich do bieżącej sytuacji epidemiologicznej w kraju. Stosowne wytyczne zostały skierowane także do asystentów rodziny i pracowników placówek wsparcia dziennego. Dodatkowo w celu zapewnienia odpowiedniego zabezpieczenia w pieczy dla wszystkich dzieci, które tego wymagają, w art. 15~~zzzzz~~ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1327, z późn. zm.), w 2022 r. pozostawiono dalszą możliwość przekroczenia standardów w zakresie limitu liczby dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając

w pieczy zastępczej, oraz w zakresie kryterium wieku dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Zgodnie z art. 15zzzzzk ww. ustawy umożliwiono starostom dalsze zawieszenie dokonywania ocen sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz ocen rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka.

Rok 2022 był dla pieczy zastępczej ogromnym wyzwaniem także z powodu rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Rząd od początku dokładał wszelkich starań, aby zapewnić obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium RP jak najlepsze wsparcie. Szczególną troską otoczono rodziny z dziećmi, małoletnich bez opieki faktycznej oraz dzieci z ukraińskiej pieczy zastępczej.

W Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej bardzo szybko powstały dwa sztaby, które zajmowały się ewakuacją i ulokowaniem w Polsce małoletnich dzieci z pieczy zastępczej z terenów Ukrainy – Sztab Ewakuacja Dzieci oraz Sztab Miejsca dla Dzieci. Do Sztabu Ewakuacja Dzieci zgłaszane były informacje o przewozie dzieci z Ukrainy, natomiast Sztab Miejsca dla Dzieci koordynował bazę miejsc, w których można było ulokować dane grupy. W ramach działań Sztabów zostały uwzględnione potrzeby transportu oraz ulokowania dzieci osieroconych, samotnych, potrzebujących specjalnej opieki czy też niepełnosprawnych. Resort rodziny pozostawał w stałym kontakcie z resortami sprawiedliwości, infrastruktury, spraw zagranicznych, spraw wewnętrznych i administracji, jak również organizacjami pozarządowymi.

Dodatkowo w Stalowej Woli powstał punkt recepcyjny dla dzieci ewakuowanych z domów dziecka i rodzin zastępczych oraz małoletnich bez opieki. Tam dzieci po długiej i wyczerpującej podróży otaczane były wszechstronną, troskliwą opieką, a następnie umieszczane w docelowych miejscach na terenie całego kraju.

Stale obserwowane były i są nadal piękne odruchy serca wielu samorządów oraz organizacji pozarządowych w zakresie goszczenia takich dzieci.

Jednocześnie w celu kompleksowego zabezpieczenia sytuacji obywateli Ukrainy przebywających w związku z aktualną sytuacją geopolityczną na terytorium RP uchwalono ustawę z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. z 2023 r. poz. 103, z późn. zm.). Jej przedmiotem jest także odpowiednie zabezpieczenie sytuacji dzieci, w tym dzieci z pieczy zastępczej, ewakuowanych z terenu Ukrainy.

Ustawa ta powołała do życia „instytucję” opiekuna tymczasowego. Jest to rozwiązanie prawne dedykowane ówczesnej, nadzwyczajnej sytuacji, nieznanе dotąd polskiemu porządkowi prawnemu. Zgodnie z ww. ustawą opiekun tymczasowy jest ustanawiany przez sąd opiekuńczy. Do jego zadań należy reprezentacja oraz sprawowanie pieczy nad osobą i majątkiem małoletniego obywatela Ukrainy. Powinien on jednak uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku małoletniego.

W sytuacji braku możliwości ustanowienia opiekuna tymczasowego małoletni bez opieki są umieszczani w pieczy zastępczej.

Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa wskazuje m.in. że sąd może powierzyć pełnienie funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenie rodzinnego domu dziecka wobec dziecka będącego obywatelem Ukrainy obywatelowi Ukrainy, mimo niespełniania warunków dotyczących rodzin zastępczych lub prowadzących rodzinne domy dziecka w zakresie niezbędnych szkoleń. Wobec takich rodzin stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa wprowadziła również zasadę, że pobyt w pieczy zastępczej dziecka będącego obywatelem Ukrainy, przebywającym na terytorium

Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny, jest finansowany z budżetu państwa.

Dodatkowo w ww. ustawie przewidziano prowadzenie przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej ewidencji dzieci, które przybyły z terytorium Ukrainy bez opieki bądź przed przybyciem były umieszczone w pieczy zastępczej na terytorium Ukrainy. Ewidencji małoletnich służy specjalnie do tego stworzony i prowadzony przez resort rodziny system teleinformatyczny.

W okresie od 4 marca 2022 r. do 31 grudnia 2022 z terytorium Ukrainy (poprzez odcinek granicy PL-UA) zostało ewakuowanych, z udziałem MRiPS, łącznie 3 092 dzieci z pieczy zastępczej (wraz z opiekunami) oraz małoletnich bez opieki z Ukrainy, w tym 263 osoby z niepełnosprawnościami. Dzieci tych, co do zasady, nie umieszczano w polskim systemie pieczy zastępczej.

Według stanu na dzień 31.12.2022 r. w polskim systemie pieczy zastępczej znalazło się 324 dzieci ukraińskich, przybyłych do Polski w wyniku działań wojennych.

W 2022 r. w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zostały wprowadzone przepisy dotyczące postępowania wobec małoletnich bez opieki obywateli państw trzecich, niebędących obywatelami Ukrainy, korzystających z ochrony czasowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ww. ustawy, tj. nieobjętych przepisami ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Przepisy te są analogiczne do regulacji obowiązujących od dnia 12 lutego 2018 r. odnośnie małoletnich cudzoziemców bez opieki ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Wprowadzenie ww. regulacji podyktowane było koniecznością uwzględnienia najlepszego interesu małoletnich przez stworzenie, dedykowanych im przepisów, na podstawie których organy odpowiedzialne za zainicjowanie wniosku o umieszczenie małoletniego w pieczy zastępczej i mające na dany moment najlepszą wiedzę o sytuacji faktycznej dziecka mają możliwość wskazania sądowi rodzinnemu informacji na temat osoby, która może pełnić opiekę nad dzieckiem. Modyfikacją względem obowiązujących przepisów jest rozszerzenie katalogu podmiotów, które mogłyby zostać wskazane we wniosku Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Wprowadzenie takiej możliwości ma charakter jedynie fakultatywny i pozwala na maksymalne elastyczne reagowanie przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców na potrzeby małoletnich, wynikające z sytuacji faktycznej, niekiedy bardzo skomplikowanej, w której się znalazły. Ostateczna decyzja co do powierzenia tej funkcji konkretnej osobie zawsze należy do sądu opiekuńczego, niemniej jednak wskazanie osoby, która mogłaby pełnić tę funkcję, przede wszystkim ze względu na fakt, że to ona przywiozła małoletniego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a więc prawdopodobnie opiekun prawny powierzył jej opiekę faktyczną nad swoim dzieckiem, jest dla sądu ułatwieniem i zdecydowanie może przyspieszyć prowadzenie postępowania. Przepisy dają możliwość, na czas niezbędny do podjęcia decyzji przez sąd opiekuńczy, nierozdzielania małoletnich z osobami, które choć nie są ich opiekunami prawnymi, są dla nich osobami bliskimi, w otoczeniu których małoletni czują się bezpiecznie. Zaproponowane regulacje w sprawie uproszczenia postępowania dowodowego były wzorowane na przepisach ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, dotyczących analogicznego postępowania w sprawie małoletnich bez opieki.

II. Charakterystyka systemu wspierania rodziny

Podstawowym narzędziem działania systemu wspierania rodziny jest praca z rodziną. Jest ona ważna od momentu przeżywania przez rodzinę pierwszych trudności oraz niezbędna wówczas, gdy w rodzinie ma miejsce poważny kryzys zagrażający dobru dziecka.

Rodzina, w wyniku podjętej z nią pracy, powinna osiągnąć zdolność prawidłowego funkcjonowania na tyle, aby bezpieczeństwo dzieci nie było zagrożone.

Praca z rodziną prowadzona jest głównie w formie usług asystenta rodziny, natomiast pomoc w opiece i wychowaniu prowadzona jest w formie:

- 1) placówek wsparcia dziennego;
- 2) rodzin wspierających.

1. Asystent rodziny

Zawód asystenta rodziny jest znaczącym elementem systemu wspierania rodziny w środowisku. Może on zostać przydzielony rodzinie przeżywającej problemy opiekuńczo-wychowawcze na wniosek pracownika socjalnego lub na mocy decyzji sądu rodzinnego. W 2022 r. zatrudnionych było ogółem 3 699 asystentów rodziny, tj. o 2% mniej niż w 2021 r. (3 786 asystentów), z tego 3 206 (tj. 87%) asystentów było zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w systemie zadaniowego czasu pracy oraz 493 (tj. 13%) asystentów zatrudnionych było na podstawie umów o świadczenie usług.

Oznacza to zasadnicze utrzymanie liczby asystentów zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę na podobnym poziomie co w 2021 r., i świadczy o tym, że samorząd gminy utrzymuje tak bardzo postulowaną przez samych asystentów rodziny formę ich zatrudnienia.

Na zatrudnienie asystentów rodziny w 2022 r. gminy wydały ogółem 212 202 tys. zł (w 2021 r. – 182 722 tys. zł), co oznacza wzrost w stosunku do 2021 r. o 16,1%. Gminy z własnych środków wydatkowały na ten cel 195 951 tys. zł (169 969 tys. zł w 2021 r.), co oznacza wzrost o 15,3% w stosunku do 2021 r. Kwota ta stanowi 92,3 % ogółu wydatków na ten cel w 2022 r. Pozostałe źródła finansowania wynagrodzeń asystentów rodziny stanowiły środki z funduszu pracy oraz fundusze unijne. W 2022 r. w ramach realizacji *Programu asystent rodziny na rok 2022* na dofinansowanie dodatku do wynagrodzenia dla asystentów rodziny, resort rodziny uruchomił środki z Funduszu Pracy na łączną kwotę 7,9 mln zł, przy czym ostateczna kwota poniesionych wydatków po odliczeniu zwrotów niewykorzystanych środków do Funduszu Pracy – wyniosła 7,6 mln zł.

Tab. 1. Asystenci rodziny wg województw w latach 2018–2022

Województwo	Liczba asystentów rodziny w województwie						Liczba gmin w województwie	Procent gmin w województwie, w których zatrudniono asystenta rodziny				
	2018	2019	2020	2021	2022	dynamika rok 2021 = 100		2018	2019	2020	2021	2022
Dolnośląskie	288	301	294	295	279	94	169	96	98	95	95	95
Kujawsko-pomorskie	246	241	237	236	232	98	144	95	94	94	93	90
Lubelskie	252	248	235	236	228	97	213	91	90	87	87	85
Lubuskie	131	128	125	127	123	97	82	100	99	96	99	100
Łódzkie	238	249	241	237	225	95	177	88	86	85	84	84
Małopolskie	309	301	284	283	280	99	182	96	95	95	95	94
Mazowieckie	459	462	467	459	451	98	314	89	90	93	91	89
Opolskie	97	95	89	94	91	97	71	97	96	94	97	96
Podkarpackie	210	212	202	203	197	97	160	94	96	92	94	93
Podlaskie	124	136	126	110	112	102	118	66	71	67	62	63
Pomorskie	242	241	233	227	225	99	123	98	98	97	94	92
Śląskie	418	423	420	407	411	101	167	96	95	95	96	95
Świętokrzyskie	138	140	131	135	127	94	102	92	94	93	92	91
Warmińsko-mazurskie	171	175	170	180	169	94	116	95	97	96	97	96
Wielkopolskie	388	373	375	363	354	97	226	96	96	96	94	96
Zachodniopomorskie	209	209	195	194	195	100	113	97	97	98	96	95
POLSKA	3 920	3 934	3 824	3 786	3 699	98-	2 477	93	93	92	91	90

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2018–2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

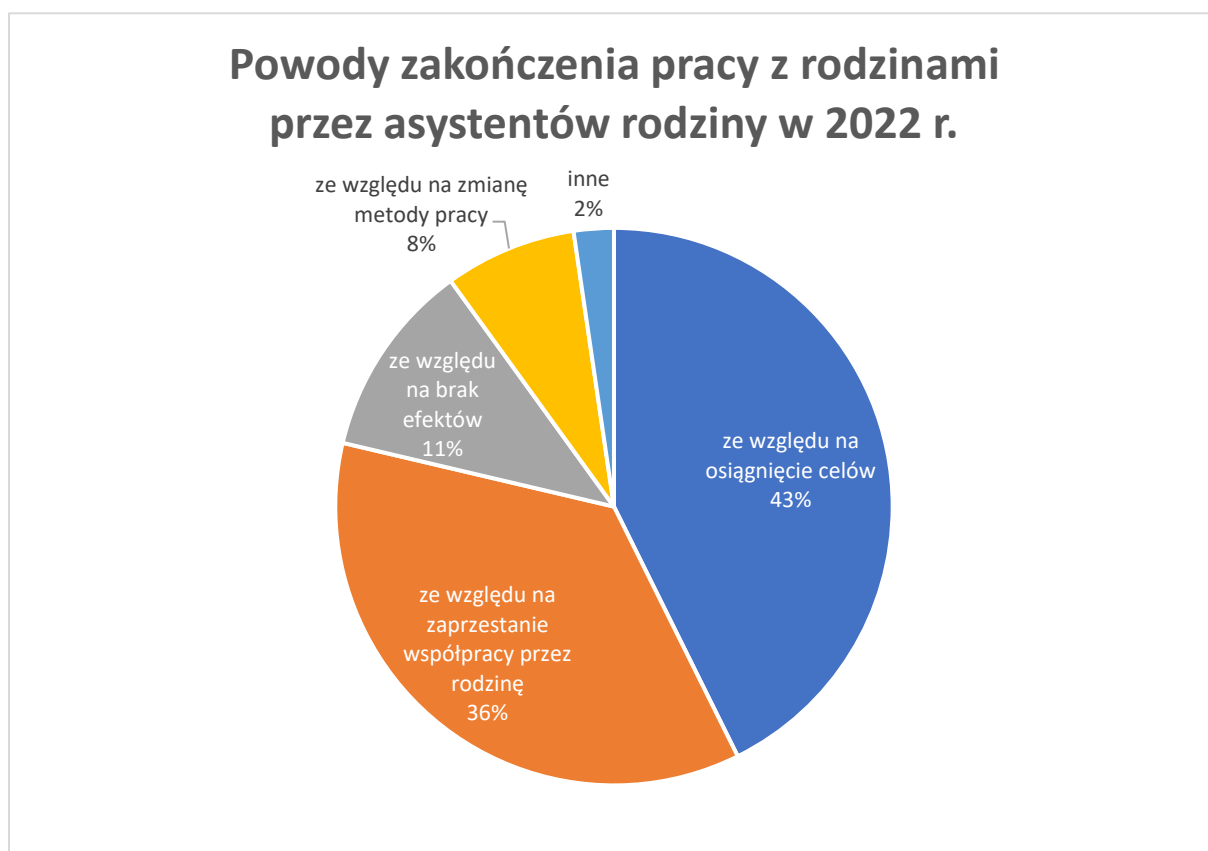
Ponadto, od 2017 r. w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2023 r. poz. 1923), asystentom rodziny przypisana jest rola koordynatora w zakresie usług wsparcia oferowanego kobietom w ciąży oraz ich rodzinom, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz rodzin dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Działania podejmowane przez asystenta polegają przede wszystkim na opracowaniu wspólnie z osobami zainteresowanymi katalogu możliwych do uzyskania form wsparcia oraz występowaniu w ich imieniu, w celu skorzystania przez nie z należytej pomocy.

Zgodnie z danymi uzyskanymi ze sprawozdań wojewódzkich z realizacji *Programu asystent rodziny na rok 2022* liczba rodzin, którym udzielono porad dla kobiet i rodzin

w ramach *Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”* w 2022 r. wyniosła 704, w tym liczba rodzin z kobietą, która jest w zagrożonej ciąży – 107.

Ogółem w 2022 r. w ramach realizacji ustawy z usług asystentów rodziny skorzystało 42 527 rodzin (w 2021 r. 43188 rodzin), w tym 10 034 rodzin (tj. 23,6%) zobowiązanych zostało do współpracy z asystentem rodziny przez sąd. W stosunku do 2021 r. oznacza to wzrost o 9,5% liczby rodzin, do których sąd skierował asystenta rodziny (w 2021 r. było to 9 167 rodzin, co stanowiło 21,2% ogółu rodzin, z którymi pracował asystent). Na wzrost ten wpływ ma m.in. wprowadzenie ustawą z dnia 18 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. poz. 406), gwarancji pozwalającej zapobiec umieszczeniu dziecka w pieczy jedynie z powodu ubóstwa rodziców. Użycie tego środka jest możliwe po wyczerpaniu wszystkich narzędzi wsparcia rodziny określonych w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359, z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, czyli także po wykorzystaniu pracy prowadzonej przez asystenta rodziny z rodziną. Z danych tych wynika także, że charakter problemów wychowawczych, z którymi zmagają się rodziny jest coraz bardziej złożony i coraz częściej to sąd właśnie korzysta z tego narzędzia.

Spośród 42 527 rodzin, z którymi asystenci rodziny prowadzili pracę w 2022 r., dla 13 472 rodzin (co stanowi 32% ogółu) współpraca ta zakończyła się w 2022 r., w tym w 5 749 przypadkach nastąpiło to w związku z osiągnięciem założonych celów (43% rodzin). Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną w 2022 r. wyniósł 25 miesięcy, co oznacza spadek w stosunku do 2021 r., kiedy czas ten wynosił przeciętnie 26 miesięcy. Dane te wskazują na pozytywne efekty pracy z asystentem rodziny.

Według stanu na ostatni dzień 2022 r. przeciętnie jeden asystent rodziny miał pod opieką, podobnie jak w 2021 r. – 9 rodzin. Taki stan utrzymuje się od kilku lat.

2. Placówki wsparcia dziennego

Rodziny wychowujące dzieci w wieku szkolnym, a zwłaszcza rodziny, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w stosunku do swoich dzieci, niejednokrotnie potrzebują pomocy w zakresie organizowania dzieciom czasu wolnego, pokonywania trudności szkolnych, radzenia sobie z zaburzeniami zachowania itp. Ważną rolę w sferze pomocy w opiece i wychowaniu dzieci pełnią placówki wsparcia dziennego. Dostęp do tego narzędzia wsparcia rodziny powinien być na tyle szeroki, aby miejsce w nim znalazły nie tylko dzieci kierowane przez ośrodki pomocy społecznej, ale także dzieci, które przyprowadzają rodzice lub opiekunowie.

W 2022 r. na obszarze Polski działało 2 044 placówek wsparcia dziennego, co oznacza zmniejszenie o 17 placówek w stosunku do 2021 r. (2 061), w tym 1 103 placówki prowadzone były przez inny podmiot niż samorząd gminy.

W 2022 r. do gminnych placówek wsparcia dziennego uczęszczało 37 010 dzieci (w 2021 r. 31 507 dzieci).

W 2022 r. na prowadzenie placówek wsparcia dziennego samorządy gminne wydały ogółem 282 930 tys. zł (235 463 tys. zł w 2021 r.), co oznacza wzrost o 20% w stosunku do 2021 r., w tym na placówki wsparcia dziennego prowadzone przez inne podmioty niż gmina – 130 358 tys. zł (107 639 tys. zł w 2021 r.). Wydaje się, że stan liczebny placówek wsparcia dziennego i ilość korzystających z niej dzieci i tak jest stosunkowo wysoka wobec faktu, iż w trakcie 2021 r. i 2022 r. – z powodów epidemicznych – ich działalność była okresowo zawieszana albo ograniczana do pracy zdalnej.

Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w formie: opiekuńczej, specjalistycznej oraz pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawców – pedagogów. W 2022 r. placówki typu opiekuńczego stanowiły 60% ogółu placówek wsparcia dziennego. Placówki specjalistyczne i pracy podwórkowej stanowiły odpowiednio 21% i 19% ogółu placówek.

Placówki wsparcia dziennego może także prowadzić samorząd powiatu. W 2022 r. działały 64 placówki wsparcia dziennego o charakterze ponadgminnym, w tym 35 placówek prowadzonych było przez podmiot inny niż samorząd powiatowy.

Wydatki poniesione przez powiaty w 2022 r. na funkcjonowanie ponadgminnych placówek wsparcia dziennego wyniosły 11 489 tys. zł, w tym na placówki prowadzone przez inny podmiot niż powiat wydano 4 073 tys. zł, co oznacza wzrost łącznych kosztów w stosunku do 2021 r., w którym wydano 9 491 tys. zł, w tym na placówki prowadzone przez inny podmiot niż samorząd powiatowy wydano w 2021 r. – 2 858 tys. zł.

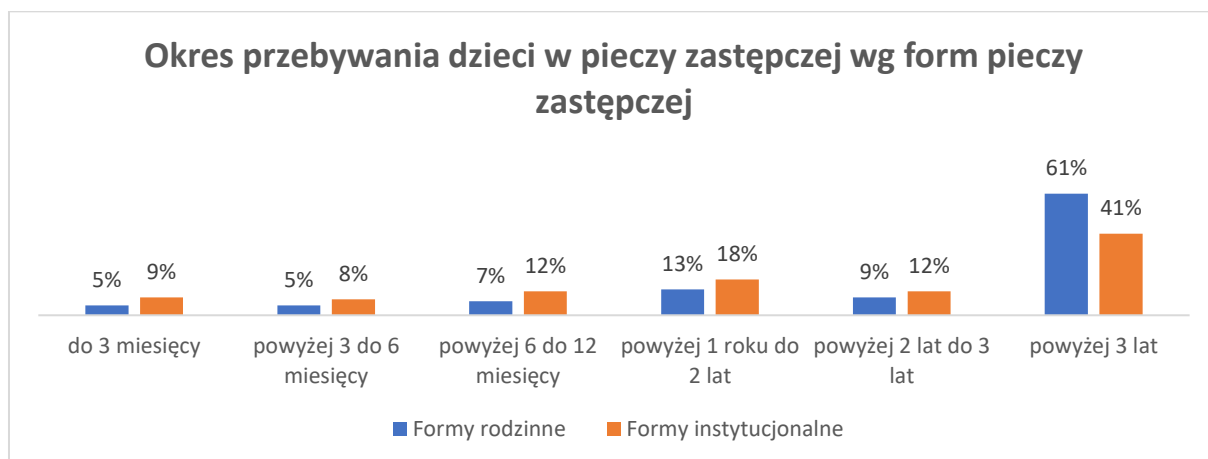
3. Rodziny wspierające

Rodzina przeżywająca trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może, przy współpracy asystenta rodziny, zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca jest to rodzina z bezpośredniego otoczenia dziecka, czyli np. sąsiedzi. Rodzina wspierająca pomaga rodzinie przeżywającej trudności w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

W 2022 r. funkcjonowały 73 rodziny wspierające, z tego 13 rodzin wspierających prowadziło pracę nie dłużej niż 3 miesiące, 48 – nie dłużej niż 12 miesięcy. W 12 przypadkach wskazano, że rodziny wspierające prowadziły pracę dłużej niż rok. W 2022 r. z pomocy rodzin wspierających korzystało 70 rodzin.

III. Charakterystyka systemu pieczy zastępczej

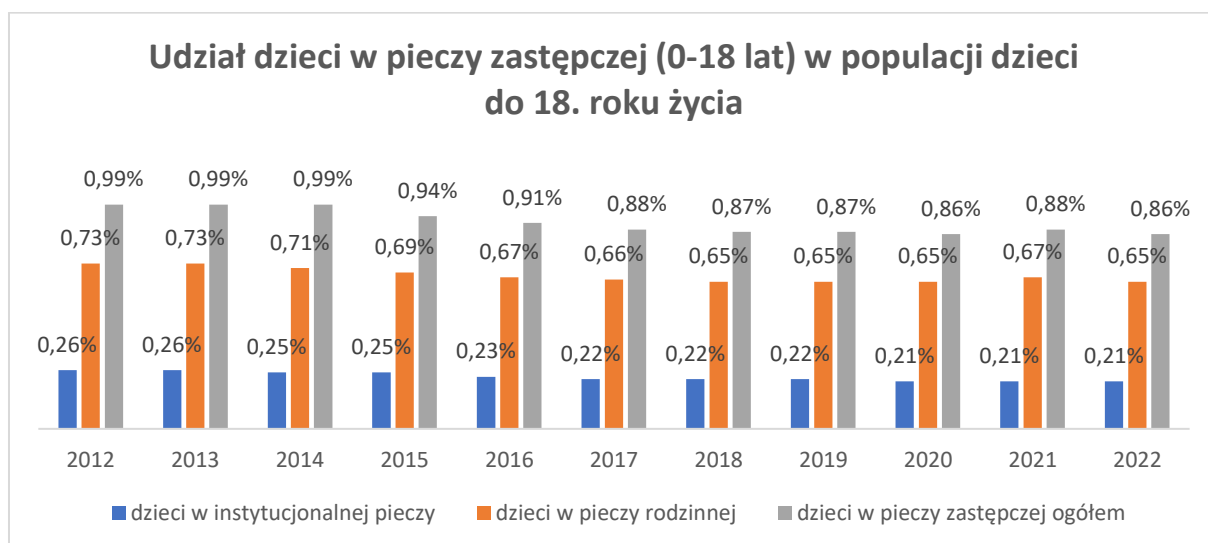
Oprócz działań o charakterze profilaktycznym, mających na celu stworzenie dziecku odpowiednich warunków życia w jego środowisku rodzinnym, w obszarze wsparcia rodziny prowadzone są działania na rzecz doskonalenia i rozwoju różnych form pieczy zastępczej nad dzieckiem. Piecza zastępcza powinna mieć charakter jedynie okresowy i wszędzie tam, gdzie jest to możliwe, zmierzać do integracji dziecka z jego rodziną. Jednak należy podkreślić, że zdarzają się sytuacje, w których dobro dziecka wymaga utrzymywania tej formy opieki aż do pełnoletności, wówczas w istocie dochodzi do opieki długoterminowej.

Na podstawie postanowienia sądu dziecko może zostać umieszczone w jednej z dwóch form pieczy zastępczej:

- 1) rodzinnej;
- 2) instytucjonalnej.

Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w 2022 r. wyniosła ogółem 73 400, wobec 72 941 w 2021 r. (wzrost o 0,6%). Struktura według form umieszczenia dzieci w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej, zobrazowana na poniższym wykresie, potwierdza utrzymanie pożądanej przewagi formy rodzinnej nad instytucjonalną. W 2022 r. wskaźnik deinstytucjonalizacji wyniósł 77%.

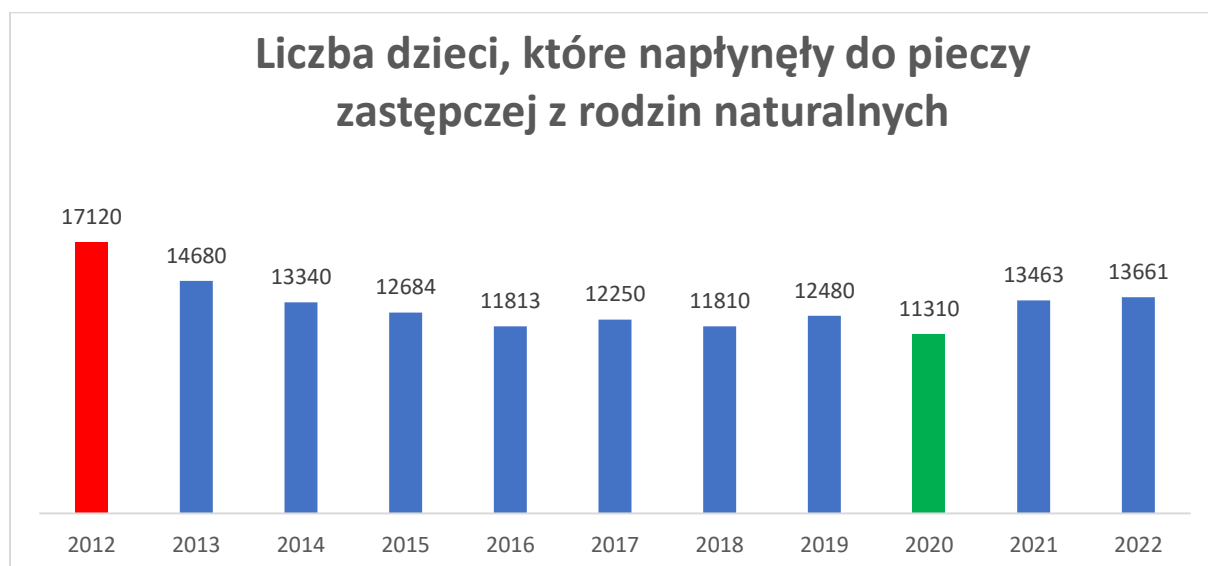
Odsetek dzieci (0–18 lat), umieszczonych w pieczy zastępczej w stosunku do populacji dzieci w przedziale do 18. roku życia zmalał w 2022 r. o 0,01 pkt procentowego i osiągnął poziom 0,86%.

Tab. 2. Liczba dzieci w pieczy zastępczej w latach 2015–2022

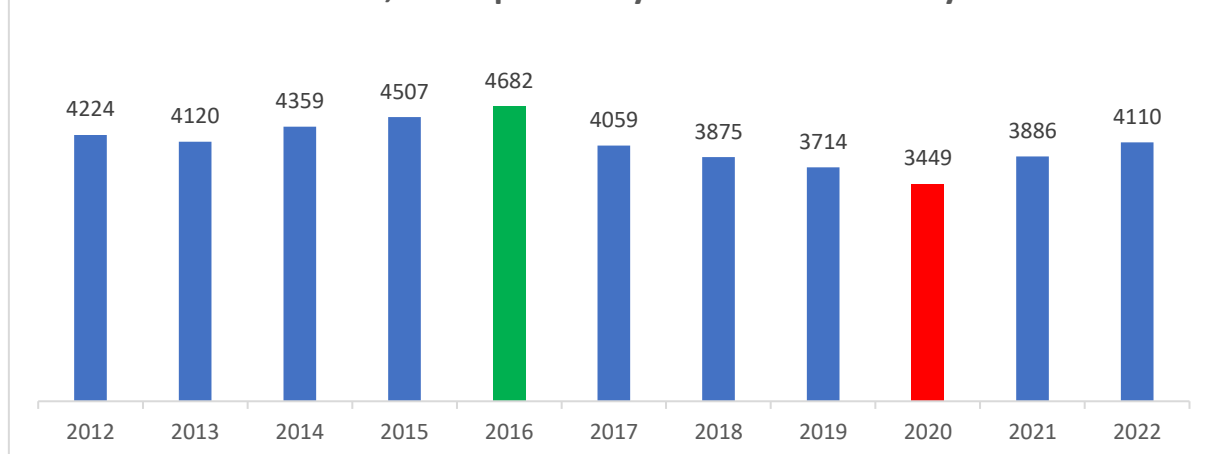
Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Dynamika 2021=100
Ogółem:	76 503	74 757	73 129	72 339	72 450	72 063	72 941	73 400	100,63
Rodzinna piecza zastępcza	56 986	56 544	55 721	55 288	55 458	55 772	56 656	56 604	99,91
% udział dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej (wskaźnik deinstytucjonalizacji)	74%	76%	76%	76%	77%	77%	78%	77%	x
Instytucjonalna piecza zastępcza	19 517	18 213	17 408	17051	16 992	16 291	16 285	16 796	103,14
% udział dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej	26%	24%	24%	24%	23%	23%	22%	23%	x

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015 – 2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

W 2022 r. z rodzin naturalnych do rodzinnych form pieczy zastępczej skierowanych zostało 9 016 dzieci (wobec 8 963 dzieci w 2021 r.), natomiast do form instytucjonalnych 4 645 dzieci (wobec 4 500 dzieci w 2021 r.).

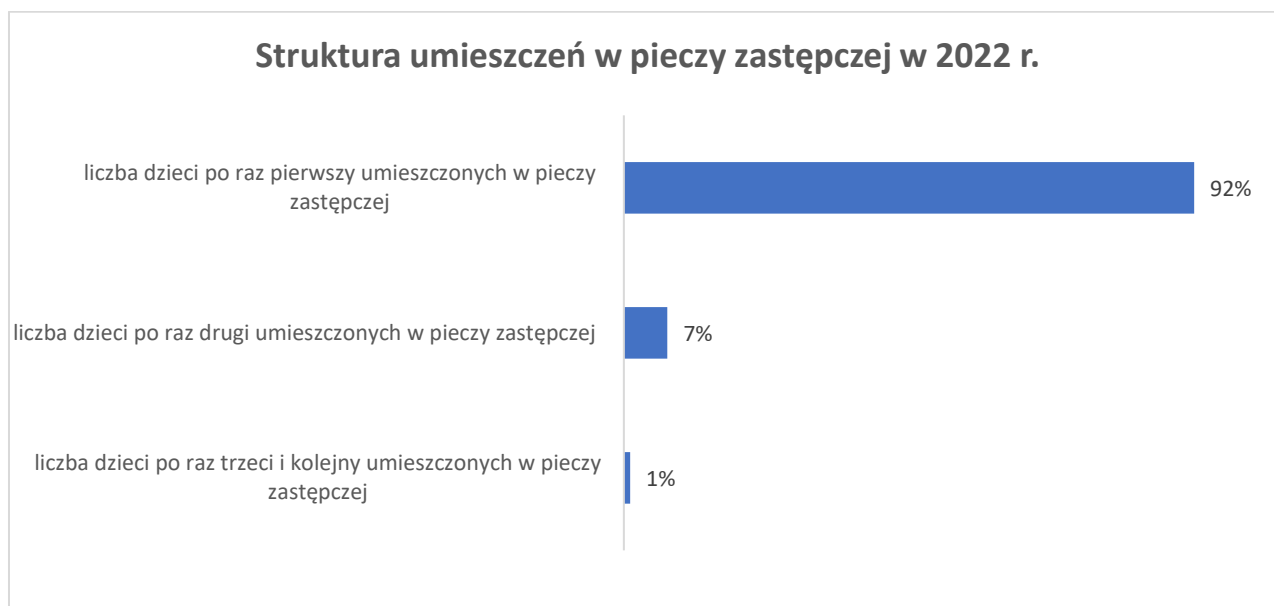
Liczba dzieci z pieczy zastępczej w wieku do 18. r.ż., które powróciły do rodzin naturalnych

Jak prezentują powyższe dane w 2022 r. napłynęło do pieczy zastępczej z rodzin naturalnych 13 661 dzieci, tj. o 198 dzieci więcej niż w roku poprzednim. W przypadku liczby dzieci, które powróciły z pieczy zastępczej do rodzin naturalnych, można zaobserwować jej wzrost (o 224 dzieci) w stosunku do 2021 r.

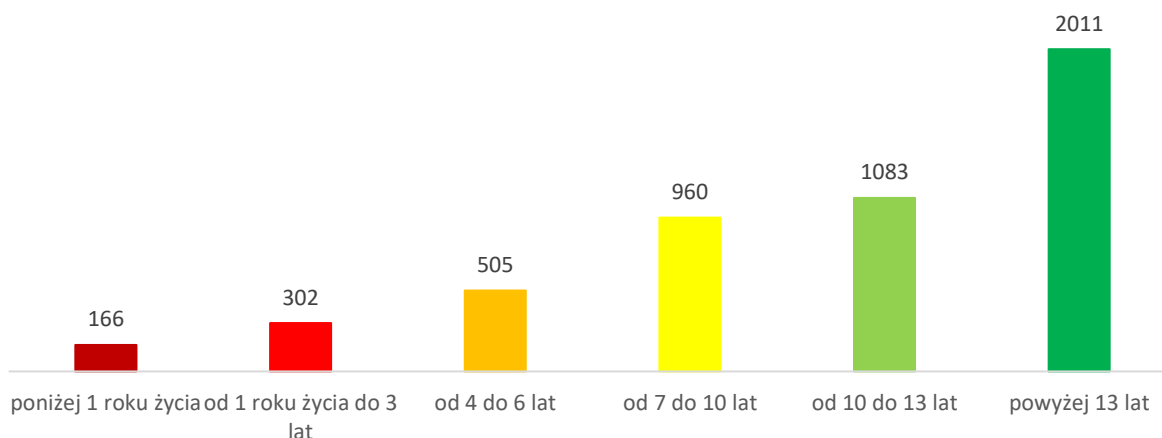
Strukturę umieszczeń w pieczy zastępczej w 2022 r. obrazuje poniższy wykres. Warto podkreślić, że 92% ogółu dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej stanowią dzieci, które zostały umieszczone w pieczy zastępczej po raz pierwszy.

Struktura umieszczeń w pieczy zastępczej w 2022 r.

Poniższy wykres przedstawia liczbę dzieci w 2022 r. w podziale na wiek, które napłynęły z rodzin naturalnych do placówek opiekuńczo-wychowawczych, z wyłączeniem placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. W 2022 r. łączna liczba ww. dzieci wyniosła 5 027, z kolei w 2021 r. – 4 528. Dane te wskazują zatem na wzrost o 11,0% liczby dzieci, skierowanych z rodzin naturalnych do placówek opiekuńczo-wychowawczych (z wyłączeniem placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego) w porównaniu do 2021 r. W dalszym ciągu niepokoi fakt umieszczania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych dzieci młodszych.

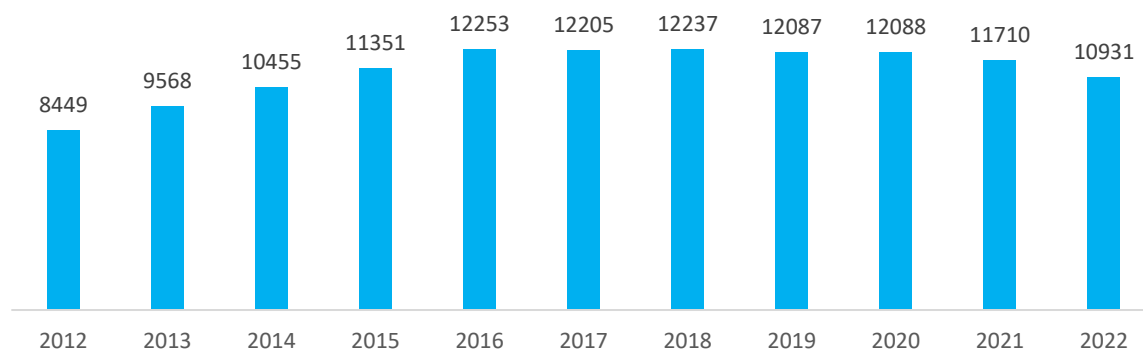
Liczba dzieci w 2022 r., które napłynęły z rodzin naturalnych do placówek opiekuńczo-wychowawczych innych niż typu rodzinnego

W świetle przepisów ustawy obowiązujących w 2022 r. pełnoletni wychowanek pieczy zastępczej może pozostać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej do 25. roku życia, pod warunkiem, że pobiera naukę (art. 37 ust. 2 ustawy).

Należy zauważyć, że w zestawieniach statystycznych dotyczących liczby podopiecznych w rodzinnej oraz instytucjonalnej pieczy zastępczej ogółem uwzględniane są także osoby, które ukończyły już 18. rok życia i nadal przebywają w pieczy zastępczej. Na koniec 2022 r. w pieczy zastępczej przebywało 10 931 osób, które ukończyły 18. rok życia i kontynuowały naukę. Mając powyższe na uwadze, wart odnotowania jest fakt, że 31 grudnia 2022 r. w pieczy zastępczej przebywało 62 469 dzieci poniżej 18. roku życia. Oznacza to, że aż 14,9% ogółu osób objętych pieczą zastępczą stanowią osoby, które ukończyły 18. rok życia. Zjawisko to ilustruje poniższy wykres.

Liczba dzieci w wieku powyżej 18 lat w pieczy zastępczej

Szczegółowe dane na temat podmiotów pieczy zastępczej i liczby umieszczonych w nich dzieci w ujęciu wieloletnim prezentuje Aneks do niniejszej Informacji.

1. Rodzinna piecza zastępcza

a) struktura

System rodzinnej pieczy zastępczej obrazuje poniższy schemat:

W 2022 r. w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało ogółem 56 604 dzieci umieszczonych w 36 510 podmiotach rodzinnej pieczy zastępczej. Oznacza to utrzymanie liczby podmiotów na poziomie zbliżonym do 2021 r. (36 865 podmiotów).

Liczba rodzin zastępczych w 2022 r. wyniosła 35 723. Zatem zaobserwować można spadek liczby rodzin (spadek o 408 rodzin) w stosunku do 2021 r. Największy spadek w 2022 r. w stosunku do roku poprzedniego (tj. o 1,4%) dotyczył liczby rodzin zastępczych spokrewnionych. Rodziny zastępcze stanowiły 98% ogólnej liczby podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej, a pozostałe 2%, w liczbie 787, to rodzinne domy dziecka, których liczba w stosunku do 2021 r. wzrosła o 7%.

Tab. 3. Liczba podmiotów rodzinnych form pieczy zastępczej w latach 2015–2022

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Dynamika
									2021 = 100
Ogółem	38 847	38 459	37 877	37 252	36 832	36 838	36 865	36 510	99,0
rodziny zastępcze spokrewnione	24 785	24 459	23 995	23 544	23 221	23 290	23 205	22 887	98,6
rodziny zastępcze niezawodowe	11 549	11 395	11 228	10 969	10 776	10 689	10 784	10 738	99,6
rodziny zastępcze zawodowe	2 025	2 071	2 086	2 126	2 167	2 157	2 142	2 098	97,9
rodzinne domy dziecka	488	534	568	613	668	702	734	787	107,2

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015–2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

Tab. 4. Liczba podmiotów rodzinnych form pieczy zastępczej wg województw

LP.	Województwo	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe	Rodzinne domy dziecka	Ogółem
1	Dolnośląskie	2 689	1 078	148	88	4 003
2	Kujawsko-pomorskie	1 320	655	134	50	2 159
3	Lubelskie	1 119	489	88	25	1 721
4	Lubuskie	811	396	88	12	1 307
5	Łódzkie	1 781	800	170	58	2 809
6	Małopolskie	1 182	600	183	26	1 991
7	Mazowieckie	2 623	1 231	166	77	4 097
8	Opolskie	630	310	60	26	1 026
9	Podkarpackie	641	403	78	12	1 134
10	Podlaskie	594	244	50	15	903
11	Pomorskie	1 397	663	194	118	2 372
12	Śląskie	3 041	1 402	265	108	4 816
13	Świętokrzyskie	679	258	24	14	975
14	Warmińsko-mazurskie	1 097	482	119	38	1 736
15	Wielkopolskie	1 830	1 097	228	43	3 198
16	Zachodniopomorskie	1 453	630	103	77	2 263
	RAZEM	22 887	10 738	2 098	787	36 510

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na 31 grudnia 2022 r.).

Tab. 5. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnych formach pieczy zastępczej w latach 2015–2022

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Dynamika
									2021 = 100
Ogółem	56 986	56 544	55 721	55 288	55 458	55 772	56 656	56 604	99,91
rodziny zastępcze spokrewnione	31 951	31 647	30 816	30 185	29 868	29 877	30 092	29 619	98,43
rodziny zastępcze niezawodowe	15 486	15 268	14 838	14 528	14 287	14 232	14 397	14 333	99,56
rodziny zastępcze zawodowe	6 371	6 270	6 355	6 572	6 817	6 874	7 006	7 027	100,3
rodzinne domy dziecka	3 178	3 359	3 712	4 003	4 486	4 789	5 161	5 625	108,99

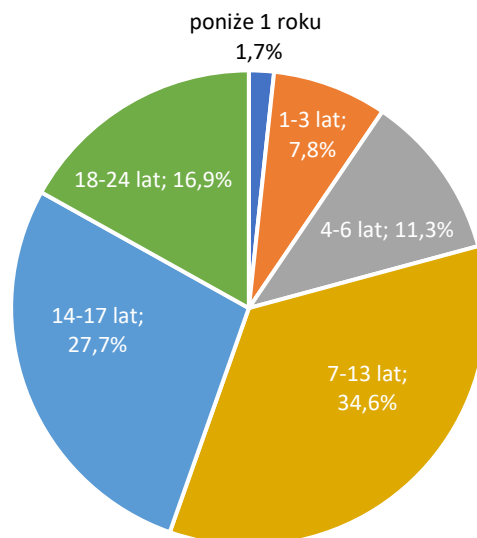
Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015–2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

Tab. 6. Liczba dzieci w poszczególnych formach rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020–2022 wg województw

Lp	Województwo	Rodziny zastępcze spokrewnione			Rodziny zastępcze niezawodowe			Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka			Ogółem		
		2021	2022	rok 2021= 100	2021	2022	rok 2021= 100	2021	2022	rok 2021= 100	2021	2022	rok 2021= 100	2021	2022	rok 2021= 100
1	Dolnośląskie	3 451	3 495	101,27	1 407	1 388	98,65	511	516	100,98	592	643	108,61	5 961	6 042	101,36
2	Kujawsko-pomorskie	1 773	1 748	98,59	899	879	97,78	433	476	109,93	326	356	109,20	3 431	3 459	100,82
3	Lubelskie	1 509	1 477	97,88	667	673	100,90	317	303	95,58	184	185	100,54	2 677	2 638	98,54
4	Lubuskie	1 081	1 037	95,93	540	522	96,67	314	353	112,42	104	97	93,27	2 039	2 009	98,53
5	Łódzkie	2 471	2 274	92,03	985	971	98,58	404	446	110,40	333	345	103,60	4 193	4 036	96,26
6	Małopolskie	1 573	1 580	100,45	778	799	102,70	454	480	105,73	158	167	105,70	2 963	3 026	102,13
7	Mazowieckie	3 386	3 388	100,06	1 572	1 580	100,51	564	571	101,24	515	559	108,54	6 037	6 098	101,01
8	Opolskie	798	770	96,49	405	392	96,79	204	218	106,86	152	188	123,68	1 559	1 568	100,58
9	Podkarpackie	870	840	96,55	582	592	101,72	251	225	89,64	83	69	83,13	1 786	1 726	96,64
10	Podlaskie	830	788	94,94	337	320	94,96	176	161	91,48	102	122	119,61	1 445	1 391	96,26
11	Pomorskie	1 875	1 824	97,28	929	944	101,61	596	633	106,21	826	896	108,47	4 226	4 297	101,68
12	Śląskie	3 840	3 825	99,61	1 931	1 866	96,63	1 061	980	92,37	640	755	117,97	7 472	7 426	99,38
13	Świętokrzyskie	895	883	98,66	354	351	99,15	101	80	79,21	74	81	109,46	1 424	1 395	97,96
14	Warmińsko-mazurskie	1 412	1 409	99,79	708	663	93,64	434	421	97,00	252	296	117,46	2 806	2 789	99,39
15	Wielkopolskie	2 405	2 417	100,50	1 451	1 514	104,34	783	766	97,83	236	267	113,14	4 875	4 964	101,83
16	Zachodniopomorskie	1 923	1 864	96,93	852	879	103,17	403	398	98,76	584	599	102,57	3 762	3 740	99,42
-	RAZEM	30 092	29 619	98,43	14 397	14 333	99,56	7 006	7 027	100,30	5 161	5 625	108,99	56 656	56 604	99,91

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2019–2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

Wiek dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej w 2022 roku

Liczba dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej na dzień 31 grudnia 2022 r. wskazuje, że w 2022 r. w stosunku do 2021 r., nastąpił wzrost liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych zawodowych (o 0,3%), a w rodzinnych domach dziecka (o 9%).

Struktura wiekowa dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej wskazuje, że najliczniej reprezentowana jest nadal grupa wiekowa 7–13 lat (19 591 dzieci) i tu odnotować należy wzrost w porównaniu do 2021 r. – 19 529 dzieci. Natomiast spadek nastąpił w grupie pełnoletnich wychowanków w grupie wiekowej 18–24 lat (9 544 osób). W 2021 r. grupa ta liczyła 10 106 osób.

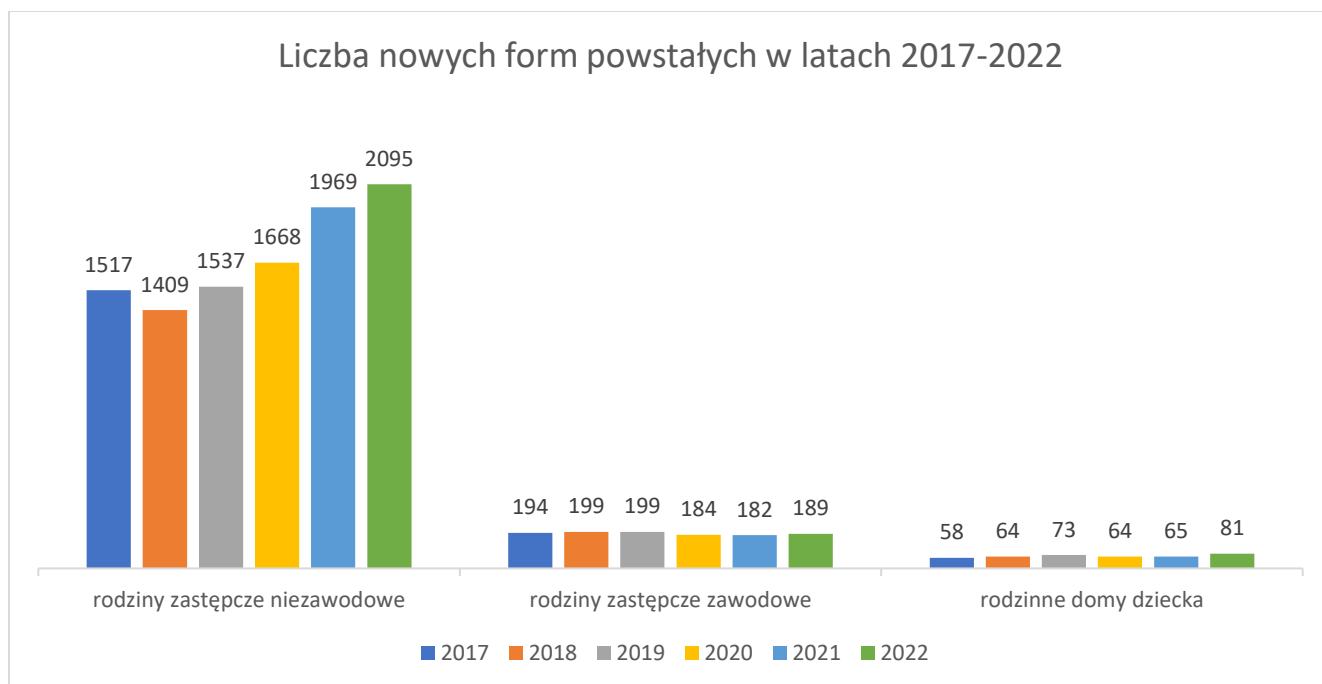
Zgodnie z danymi statystycznymi w 2022 r. z rodzinnych form pieczy zastępczej do rodzin naturalnych powróciło 2 443 dzieci, natomiast przysposobionych zostało 1 557 wychowanków. Liczba dzieci, które w 2022 r. powróciły do swoich rodzin naturalnych wzrosła w porównaniu do 2021 r. (2 266 dzieci).

W 2022 r. 4 596 pełnoletnich osób opuściło rodzinne formy pieczy zastępczej. Pełnoletni wychowankowie pieczy rodzinnej w 78% przypadków założyli własne gospodarstwa domowe (3 571 osób), co należy uznać za bardzo dobry wynik. Spośród osób pełnoletnich, które opuściły rodziny zastępcze w 2022 r., do rodzin naturalnych powróciło 148 osób, natomiast spośród osób pełnoletnich, które opuściły rodzinne domy dziecka, do rodzin naturalnych powróciły 22 osoby. Grupa 10 931 wychowanków w wieku 18–24 lata po osiągnięciu pełnoletniości pozostaje w dotychczasowych rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka.

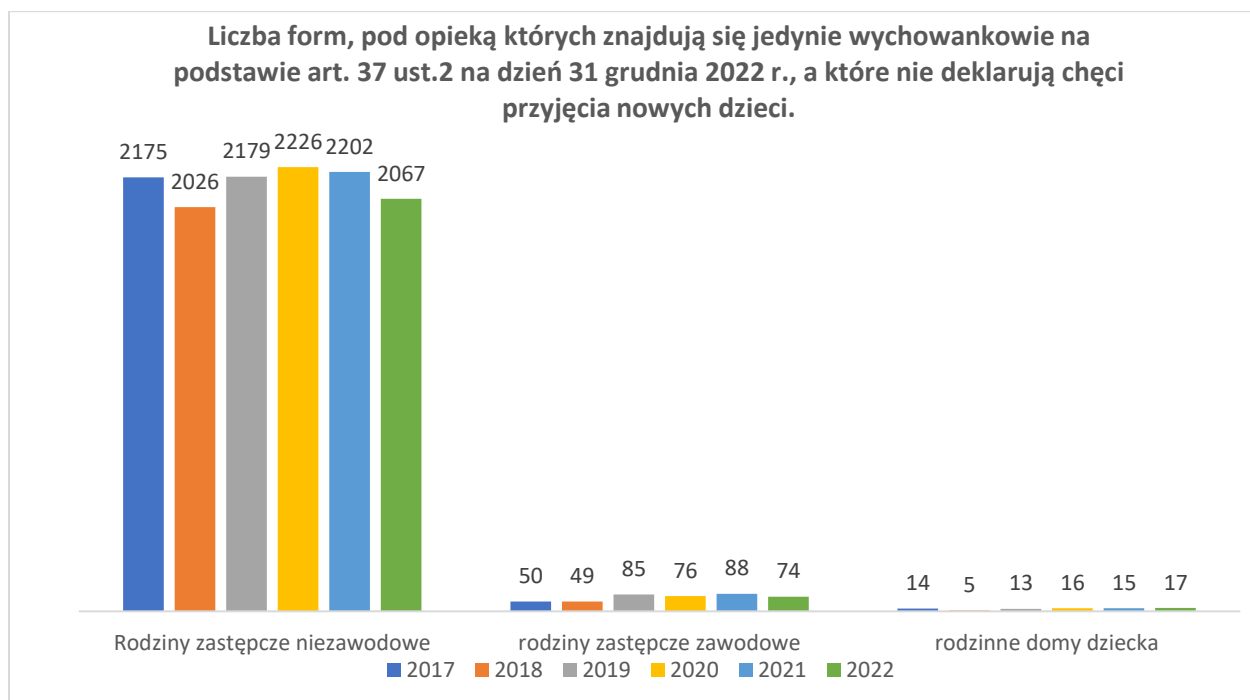
Na koniec 2022 r. w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało 91 małoletnich matek.

Zaobserwowano wzrost liczby nowo powstałych form rodzinnej pieczy zastępczej z 2 216 w 2021 r. do 2 365 w 2022 r. (wzrost o 6,7%). Wzrost ten wynika ze wzrostu liczby nowo powstałych rodzin niezawodowych (w 2021 r. – 1 969, w 2022 r. – 2 095). Wzrosła też liczba nowo powstałych rodzinnych domów dziecka (w 2021 r. – 65, w 2022 r. – 81) i nowo powstałych rodzin zastępczych zawodowych (w 2021 r. – 182, w 2022 r. – 189). Wzrost rodzin niezawodowych jest zjawiskiem bardzo pozytywnym, wskazuje bowiem na wzrost zainteresowania pieczą zastępczą jako formą opieki nad dzieckiem wymagającym wsparcia.

W latach 2017–2022 struktura nowopowstałych form rodzinnych prezentowała się następująco:

Istotnym wskaźnikiem, mającym wpływ na podaż miejsc w rodzinach zastępczych i placówkach typu rodzinnego, jest liczba takich form, które nie deklarują chęci przyjęcia nowych dzieci, a w których wychowankowie przebywają wyłącznie na podstawie art. 37 ust. 2 ustawy, czyli są to osoby pełnoletnie, uczące się w szkole, na uczelni, u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego, bądź też na kursach, a od 2023 r. również osoby legitymujące się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

b) wsparcie rodzin zastępczych – organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej

We wspieraniu rodzin zastępczych w codziennych obowiązkach kluczową rolę pełni koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, zatrudniony przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

W 2022 r. pod opieką 1 758 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej znalazło się 27 262 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, tj. niemal 75% ogółu podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej.

W 2022 r. rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka udzielono 161 434 porad w ramach poradnictwa specjalistycznego. Jest to ponad 11-procentowy wzrost w stosunku do 2021 r. (143 966 porad).

Tab. 7. Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2015–2022

Województwo	Liczba powiatów	Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej								Dynamika rok 2021 = 100
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Dolnośląskie	30	163	164	178	183	185	184	177	169	95
Kujawsko-pomorskie	23	79	81	81	77	78	80	86	83	97
Lubelskie	24	64	70	69	71	71	69	72	75	104
Lubuskie	14	62	72	72	71	76	77	78	80	102
Łódzkie	24	109	119	110	98	112	126	116	114	98
Małopolskie	22	91	90	84	92	81	94	101	94	93
Mazowieckie	42	175	182	193	210	217	211	219	234	107
Opolskie	12	35	34	35	39	42	43	46	43	93
Podkarpackie	25	70	73	76	75	72	71	71	71	100
Podlaskie	17	47	44	48	50	51	47	46	48	104
Pomorskie	20	121	123	119	121	126	115	127	121	95
Śląskie	36	198	198	199	234	231	226	224	221	99
Świętokrzyskie	14	53	60	65	61	59	60	59	52	88
Warmińsko-mazurskie	21	95	95	97	97	98	98	97	93	96
Wielkopolskie	35	141	147	198	162	159	163	163	160	98
Zachodniopomorskie	21	94	91	101	100	99	102	106	100	94
Ogółem	380	1 597	1 643	1 725	1 741	1 757	1 766	1 788	1 758	98

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015–2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

c) świadczenia dla rodzin zastępczych

Wysokość świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w pieczy zastępczej jest zróżnicowana ze względu na to, czy jest to rodzina zastępcza spokrewniona, niezawodowa, zawodowa lub rodzinny dom dziecka. Na dzieci o specjalnych potrzebach opiekuńczo-wychowawczych przysługują dodatki do świadczeń.

Dane o wydatkach na świadczenia przysługujące rodzinom zastępczym w latach 2015–2022 zostały przedstawione w poniższych tabelach:

Tab. 8. Wydatki na świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2015–2022

Lp.	Rodzaj świadczenia	Wydatki (w tys. zł)								Dynamika rok 2021 = 100
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
1.	Świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka umieszczonego w spokrewnionej rodzinie zastępczej	265 454	260 963	256 858	257 066	255 500	254 662	265 225	291 943	110
2.	Świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej niezawodowej, zawodowej lub w rodzinnym domu dziecka	301 665	299 749	298 775	309 965	320 391	329 045	395 009	434 193	110
3.	Dodatek na dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności	12 235	12 608	12 934	14 045	15 075	15 790	16 681	18 705	112

4.	Dodatek na dziecko umieszczone na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich	16	11	10	11	7	5	23	3	13
5.	Razem	579 370	573 331	568 578	581 088	590 973	599 503	676 938	744 844	110

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015–2022.

Tab. 9. Inne świadczenia dla dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2015–2022

Lp.	Rodzaj świadczenia	Wydatki (w tys. zł)								Dynamika Rok 2021=100
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
1.	Świadczenie jednorazowe na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka	6 978	5 853	6 570	6 293	7 061	6 195	7 582	8 689	115
2.	Świadczenie jednorazowe lub okresowe na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki	1 741	1 441	1 241	1 323	1 657	1 591	1 740	2 092	120
3.	Dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania	3 363	3 426	3 397	3 847	4 142	3 123	3 500	4 007	114

4.	Środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego	13 995	15 384	15 988	17 894	19 931	22 964	26 011	32 610	125
5.	Świadczenie na pokrycie kosztów przeprowadzenia niezbędnego remontu	878	1 012	1 447	1 363	1 724	1 205	1 376	1 696	123
6.	Środki finansowe na pokrycie kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu	696	676	828	1 082	1 124	1 031	1 261	1 603	127
7.	Środki finansowe na pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka oraz funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka	312	491	521	463	556	547	732	776	106
8.	Razem	27 963	28 282	29 993	32 265	36 195	36 657	42 202	51 473	122

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015–2022.

W okresie od stycznia do maja 2022¹ r. kontynuowano wypłatę dodatków wychowawczych oraz dodatków do zryczałtowanej kwoty. Korzystało z nich ponad 44,7 tys. dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej, 1,2 tys. dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz 12,4 tys. dzieci, które są umieszczone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego, placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu specjalistyczno-terapeutycznego, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych oraz interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych.

W okresie od stycznia do maja 2022 r. na realizację dodatków wychowawczych, dodatków do zryczałtowanej kwoty i dodatków w wysokości świadczenia wychowawczego (wraz z kosztami obsługi) wydatkowano łącznie 142 304,3 tys. zł. Wydatki na dodatki wychowawcze wyniosły 109 331,6 tys. zł, a na dodatki do zryczałtowanej kwoty i dodatki w wysokości świadczenia wychowawczego (wraz z kosztami obsługi) wydatkowano 32 972,7 tys. zł.

¹ Dodatki wychowawcze, dodatki do zryczałtowanej kwoty i dodatki w wysokości świadczenia wychowawczego były wypłacane na dzieci przebywające w pieczy zastępczej do końca maja 2022 r. Od 1 czerwca 2022 r. na dzieci przebywające w pieczy zastępczej przysługuje na zasadach ogólnych, świadczenie wychowawcze, które wypłacane jest przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych opiekunom zastępczym lub dyrektorom placówek sprawującym tę pieczę.

Na realizację świadczenia „Dobry start” dla dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wydatkowano 12 448 tys. zł (bez kosztów obsługi).

Tab. 10. Wydatki na wynagrodzenia rodziny zastępczej zawodowej oraz prowadzącego rodzinny dom dziecka i wydatki na ten cel w latach 2015–2022

Lp.	Rodzaj wynagrodzenia	Wydatki (w tys. zł)								
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Dynamika rok 2021 = 100
1.	Wynagrodzenia dla rodziny zastępczej zawodowej	68 975	71 384	73 660	78 441	82 866	91 503	99 129	103 774	105
1.1.	za pełnienie funkcji zawodowej rodziny zastępczej	45 608	48 617	51 369	56 226	60 903	68 065	73 244	79 602	109
1.1.1	świadczenie za pełnienie funkcji rodziny pomocowej	357	291	425	501	667	564	926	1 010	109
1.2.	za okres pełnienia funkcji pogotowia rodzinnego	23 367	22 767	22 290	22 215	21 964	23 437	25 885	24 172	93
1.2.1	dodatek dla rodziny, w której przebywa przez okres dłuższy niż 10 dni w miesiącu kalendarzowym więcej niż troje dzieci lub co najmniej jedno dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności	1 726	1 575	1 715	2 037	2 005	1 977	2 255	2 414	107

2.	Wynagrodzenie dla osób prowadzących rodzinny dom dziecka	17 859	20 133	22 126	27 561	27 920	35 751	36 584	43 029	118
2.1	świadczenie za pełnienie funkcji rodziny pomocowej	289	195	75	231	410	627	466	446	96
3.	Wynagrodzenie dla zleceniobiorców oraz osób zatrudnionych w rodzinnym domu dziecka, z tytułu:	5 484	6 371	8 269	9 929	11 740	15 591	18 572	22 787	123
3.1	umowy o pracę	282	381	475	678	585	691	897	561	63
3.2	umowy o świadczenie usług	5 202	6 328	8 102	9 225	11 179	15 335	18 432	22 669	123
4.	Wynagrodzenie dla zleceniobiorców oraz osób zatrudnionych w rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinie zastępczej niezawodowej, z tytułu:	5 221	5 381	6 598	8 311	10 604	13 965	16 140	19 306	120
4.1	umowy o pracę	157	204	268	492	420	518	1 083	502	46
4.2	umowy o świadczenie usług	5 064	5 536	6 755	8 218	10 622	13 838	15 984	19 526	122

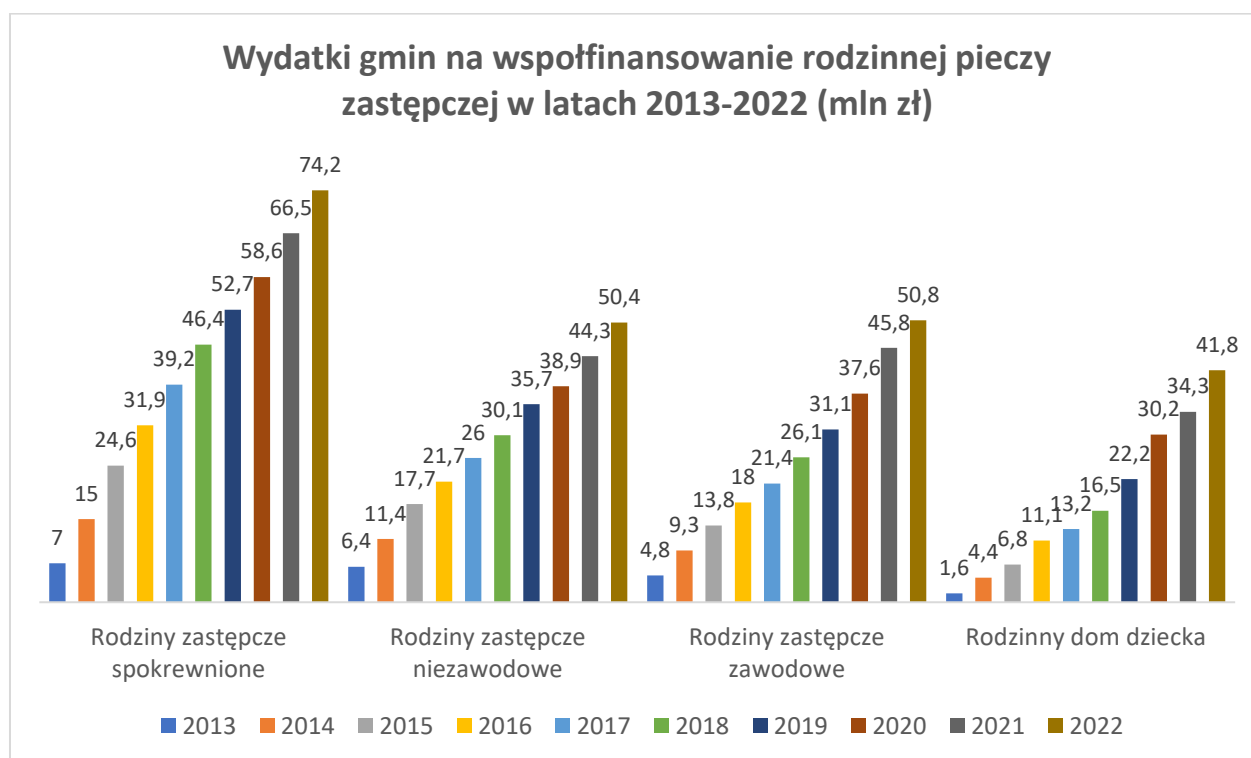
Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015–2022.

Osoby prowadzące zawodowe rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka otrzymują za swoją pracę wynagrodzenie, które obejmuje również czas pozostawania w gotowości do świadczenia pracy. Zgodnie z ustawą osoby te mają prawo do wypoczynku od sprawowania opieki w wymiarze 30 dni kalendarzowych rocznie. Zaobserwować można ok. 5-procentowy wzrost wydatków na wynagrodzenia w rodzinach zastępczych zawodowych i 18-procentowy – wzrost w rodzinnych domach dziecka. Największy wzrost wydatków z tytułu wynagrodzeń obserwuje się w wynagrodzeniach osób do pomocy w opiece nad dzieckiem i przy pracach gospodarczych (nawet o 23% w rodzinnych domach dziecka).

Biorąc pod uwagę wydatki jednostek samorządu terytorialnego poziomu powiatowego na świadczenia dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, łącznie

z wynagrodzeniami, średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej wyniósł w 2022 r. – 1 341 zł i wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o 8,4% (w 2021 r. 1 237 zł), przy czym w rodzinie zastępczej zawodowej i rodzinnym domu dziecka – 2 743 zł, co oznacza wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 7,6% (w 2021 r. 2 549 zł). Powyższe kwoty nie zawierają kosztów wsparcia rodzinnej pieczy zastępczej m.in. kosztów organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

Wraz z wejściem w życie ustawy, z dniem 1 stycznia 2012 r., gminy rozpoczęły współfinansowanie pobytu dzieci – mieszkańców danej gminy – według zasady: 10% kosztów w pierwszym roku pobytu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej, 30% – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej i 50% – w trzecim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2013–2022.

W 2022 r. wydatki gmin związane ze współfinansowaniem pobytu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wyniosły 217 499 tys. zł i były o 26 514 tys. zł, tj. o 13,9% wyższe niż w 2021 r. Wkład poniesiony przez gminy stanowił 23,8% ogółu wydatków na świadczenia dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka oraz na wynagrodzenia dla osób pełniących funkcję rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w 2022 r. (w 2021 r. – 22,7%).

d) rekrutacja i dobór kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej

Rekrutacja i dobór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej dokonywane są w oparciu o procedury określone w ustawie. Jest to zadanie własne powiatu. Ustawa szczegółowo określa wymagania, które musi spełniać osoba, która chciałaby pełnić funkcję rodziny zastępczej. Należy jednak w tym miejscu podkreślić, że ostateczną decyzję w tej

sprawie podejmuje każdorazowo sąd opiekuńczy powierzając kandydatom pieczę zastępczą nad dzieckiem.

e) szkolenia rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka

Szkolenia rodzin zastępczych stanowią jeden z istotnych elementów systemu rodzinnej pieczy zastępczej. Bez dobrego przygotowania merytorycznego i praktycznego niejednokrotnie rodziny zastępcze nie byłyby w stanie podjąć trudom rodzicielstwa zastępczego. Jest ono przeprowadzane na podstawie programów szkoleniowych dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej, zatwierdzonych decyzją Ministra Rodziny i Polityki Społecznej.

W 2022 r. Minister Rodziny i Polityki Społecznej wydał 20 decyzji zatwierdzających w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej. W roku sprawozdawczym 2022 przeszkolono 3 934 osób (w 2021 r. – 3 820), tj. kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, do prowadzenia rodzinnych domów dziecka lub do prowadzenia placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2021–2022.

2. Instytucjonalna piecza zastępcza

a) struktura

Zgodnie z przepisami ustawy instytucjonalne formy pieczy zastępczej zobowiązane są zapewnić dzieciom całodobową opiekę i wychowanie. Celem ich działania jest jak najlepsze zabezpieczenie dobra dziecka w sytuacji, gdy nie może być ono umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej.

Ustawa wyraźnie ogranicza rolę instytucji w opiece nad małoletnimi pozbawionymi opieki rodziców biologicznych.

Obecnie obowiązujące regulacje pozwalają na umieszczanie w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego,

co do zasady wyłącznie dzieci powyżej 10. roku życia. Umieszczenie w nich dziecka poniżej 10. roku życia jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Zmiany w tym zakresie były wprowadzane sukcesywnie w kolejnych latach tak, aby z dniem 1 stycznia 2020 r. wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych nie był niższy niż 10 lat.

Ustawa wprowadziła także okres przejściowy dochodzenia do standardu liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, funkcjonujących przed dniem 1 stycznia 2012 r. Placówki te od dnia 2 stycznia 2021 r. powinny były uzyskać standard 14-osobowy.

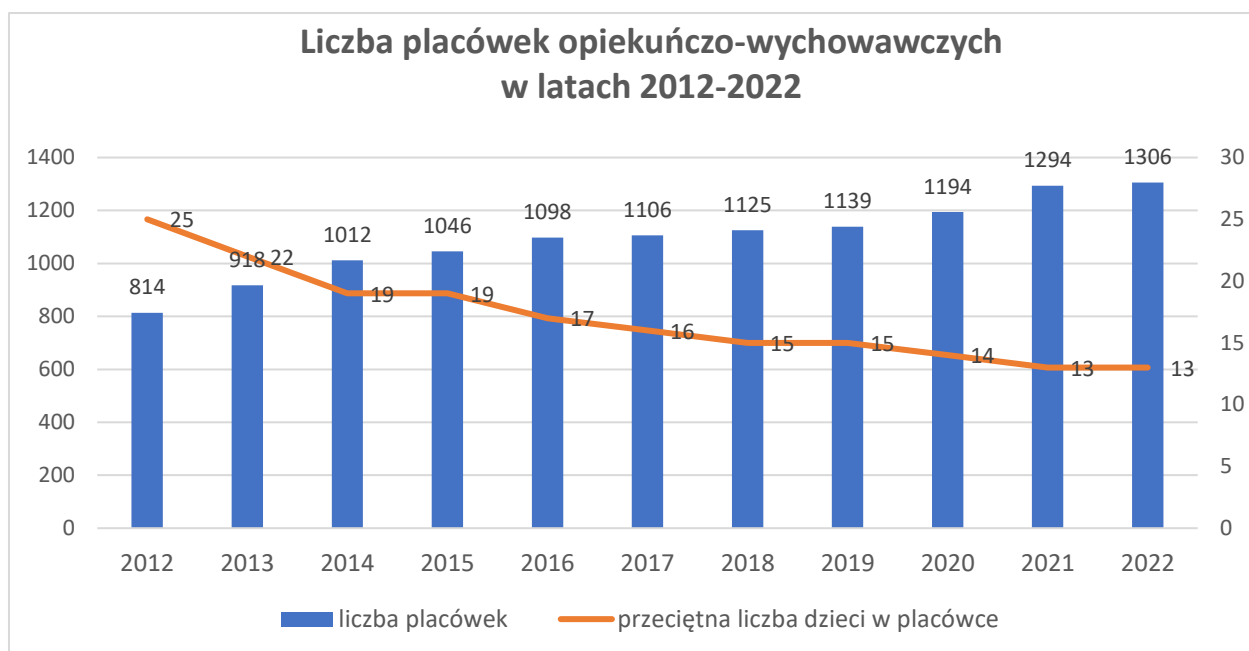
Przez wskazanie w ustawie terminów etapowego zmniejszania liczby wychowanków placówek i podwyższania ich granicy wieku samorządy terytorialne mogły się do wprowadzanych zmian odpowiednio przygotować, zarówno organizacyjnie, jak i finansowo.

Na dzień 31 grudnia 2022 r. na terenie Polski działało 1 306 placówek opiekuńczo-wychowawczych, co oznacza zwiększenie liczby placówek w stosunku do 2021 r. o 12.

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w 2022 (stan na dzień 31 grudnia 2022 r.). Dane nie sumują się, ponieważ jedna jednostka organizacyjna może pełnić funkcje kilku placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Kolejne wykresy obrazują liczbę placówek oraz przeciętną liczbę wychowanków w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, która na koniec 2022 r. pozostała na poziomie – 13 wychowanków.

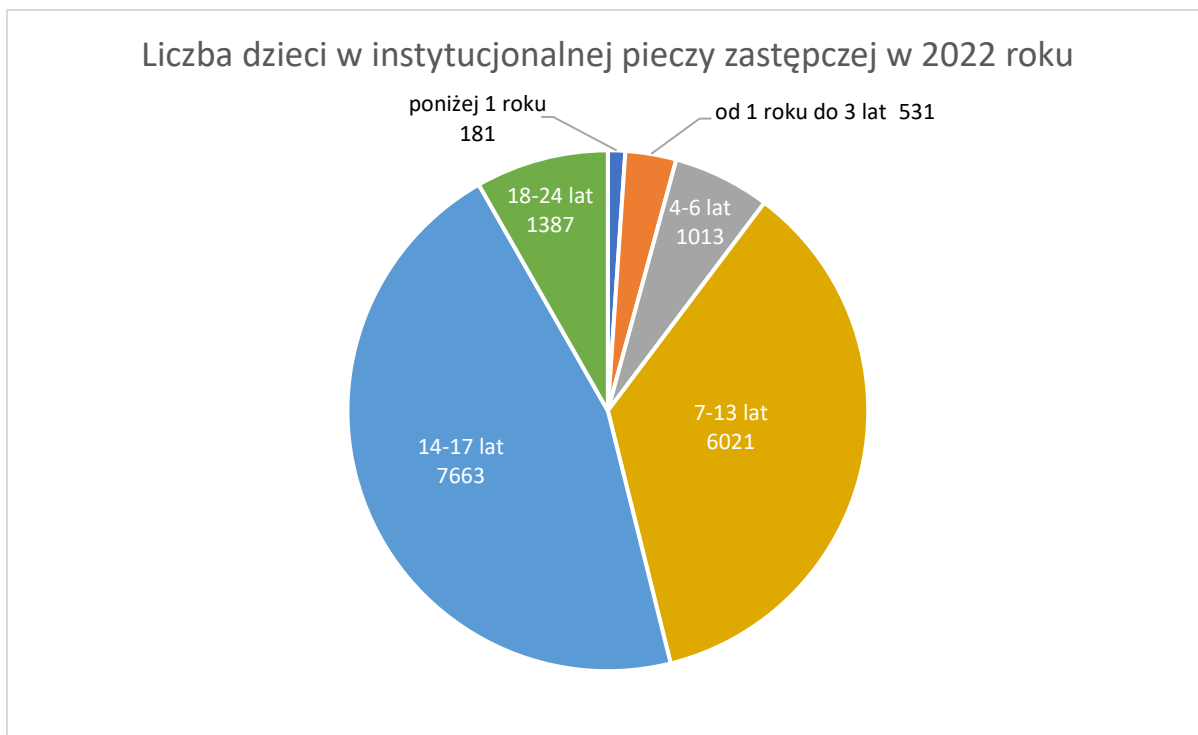

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2012–2022.

Na dzień 1 stycznia 2023 r. – według badania jednorazowego dotyczącego procesu deinstytucjonalizacji²⁾ – w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało nadal 1 167 dzieci poniżej 7. roku życia, w tym z powodu: pobytu wraz z małoletnią matką – 57 dzieci, stanu zdrowia – 102 dzieci, pobytu ze starszym rodzeństwem – 518 dzieci, z innego powodu – 61 oraz z powodu braku wolnych miejsc w pieczy rodzinnej – 373 dzieci. Wymienione powody w większości są zgodne z przepisami obecnie obowiązującej ustawy, która przewiduje takie wyjątki w sytuacjach szczególnych (art. 95 ust. 2 omawianej ustawy). Uzasadnione przypadki dotyczą 97% wszystkich dzieci poniżej 7. roku życia umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Ponadto w placówkach na dzień 1 stycznia 2023 r. przebywało 1332 dzieci w wieku od 7 do 10 lat.

Poniższy wykres przedstawia szczegółowo wiek dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej:

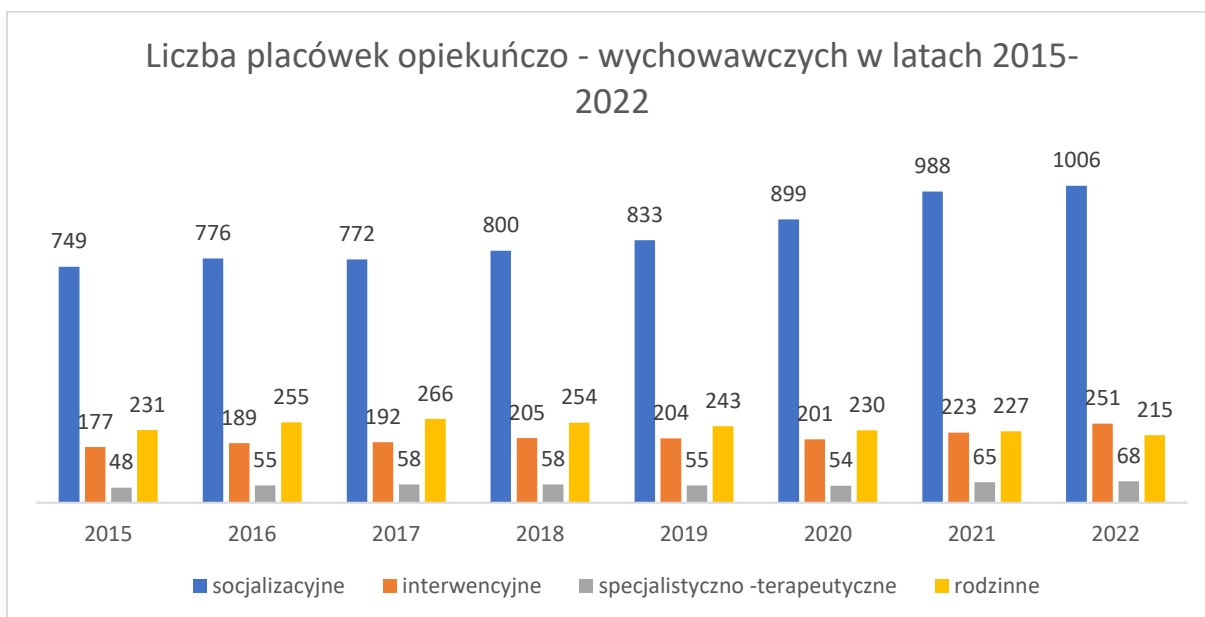
²⁾ Informacja dotycząca procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej badająca między innymi spełnianie standardów w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz specjalistyczno-terapeutycznego (Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Polityki Demograficznej, MRiPS).

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia 2022 r.)

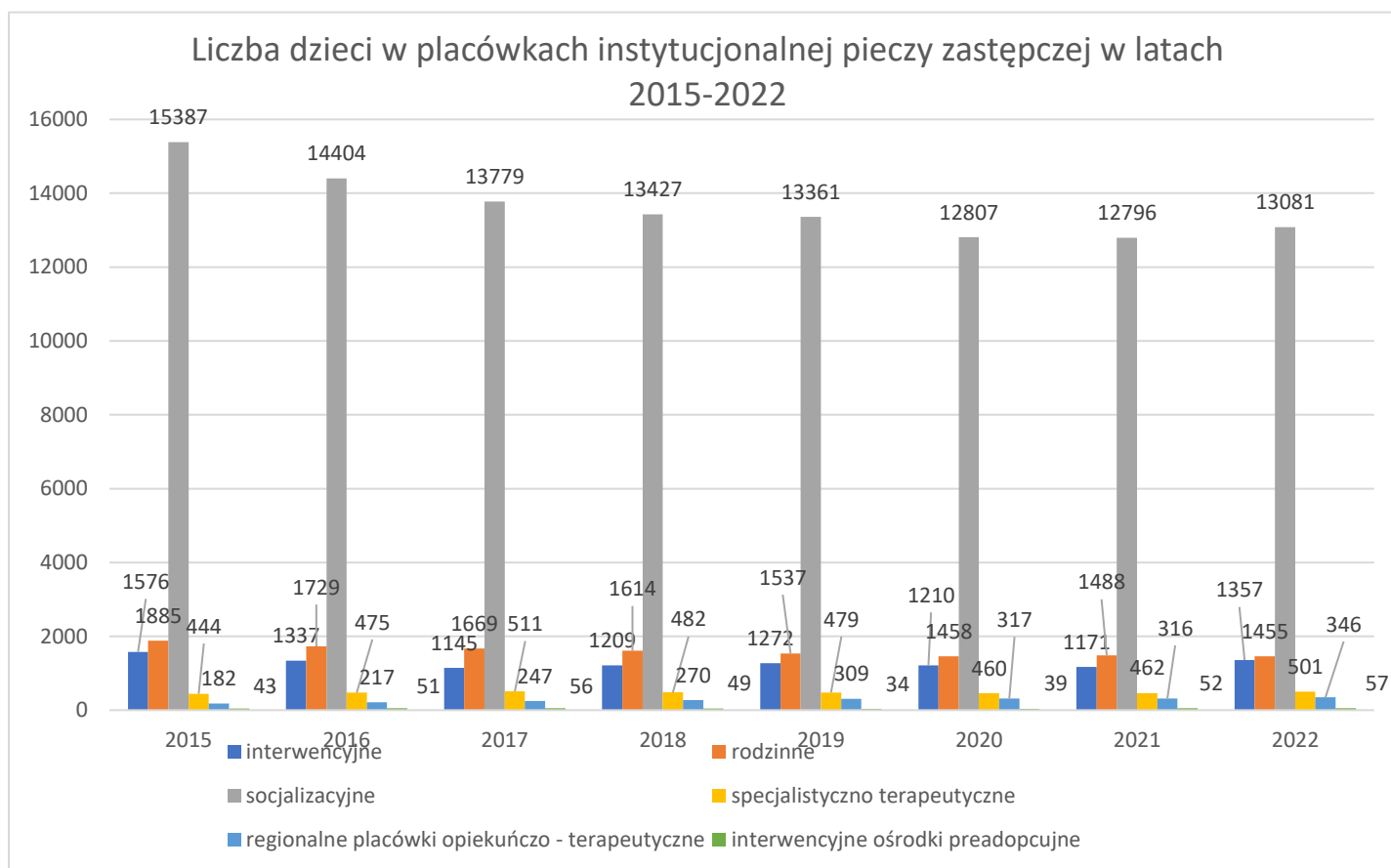
Na 1 306 placówek opiekuńczo-wychowawczych funkcjonujących na koniec 2022 r. – 385 placówek działało na zlecenie samorządu powiatowego jako placówki niepubliczne.

Poniższe wykresy przedstawiają podział placówek opiekuńczo-wychowawczych na poszczególne typy (socjalizacyjne, interwencyjne, specjalistyczno-terapeutyczne, rodzinne) w latach 2015–2022 oraz porównanie liczby placówek opiekuńczo-wychowawczych różnych typów w latach 2015–2022.

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015–2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

Na dzień 31 grudnia 2022 r. w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej (w tym także prowadzonych przez marszałków województw) przebywało łącznie 16 796 dzieci. W porównaniu z 2021 r. było to o 511 dzieci więcej.

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2015–2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

W 2022 r. z instytucjonalnych form pieczy zastępczej do rodzin naturalnych powróciło 2 286 wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych oraz regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, natomiast przysposobionych zostało 245 dzieci przebywających w tych placówkach.

W 2022 r. grupa pełnoletnich wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej w wieku 18–24 lata liczyła 1 387 osoby. W 2021 r. liczba ta wyniosła 1 604 osoby.

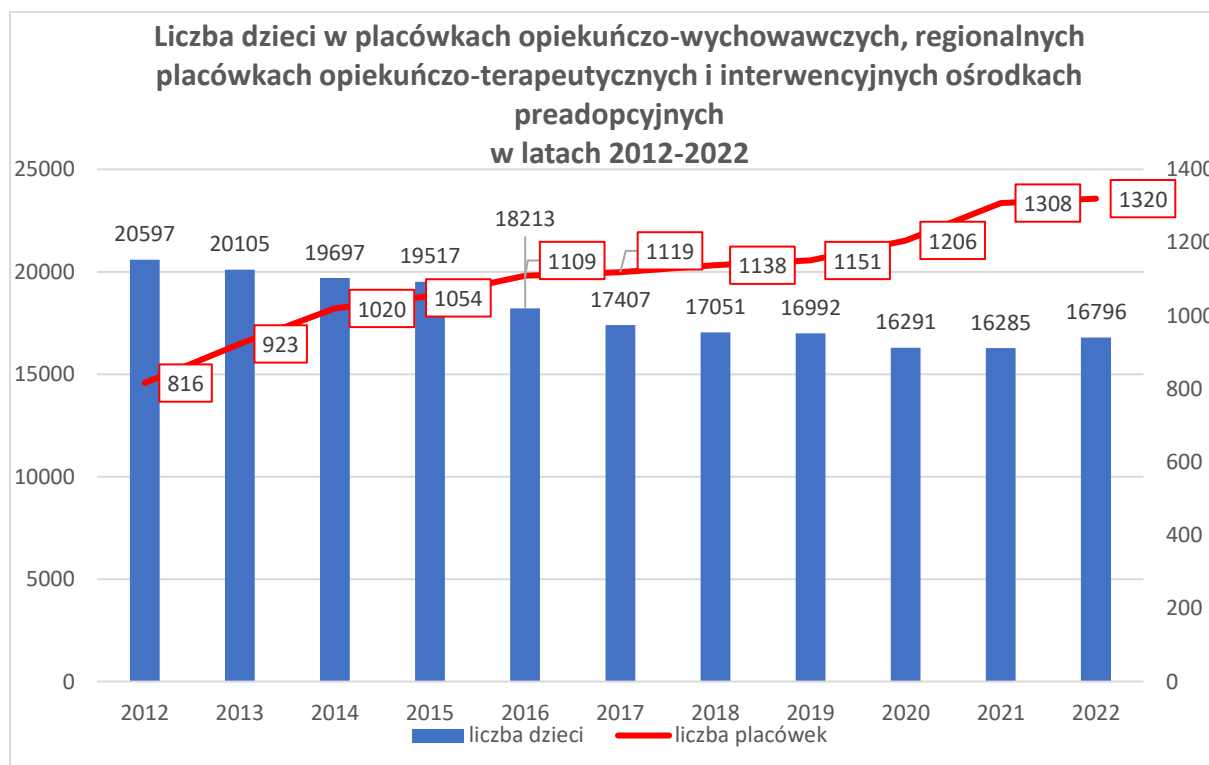
W 2022 r. 2 285 pełnoletnich osób opuściło placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, z czego 604 osoby (tj. 26%) powróciły do swoich rodzin naturalnych, natomiast 1 365 osób (tj. 60%) założyły własne gospodarstwa domowe. Fakt ten, w zestawieniu z 78% dzieci, które założyły własne gospodarstwa domowe, opuszczając rodziny zastępcze, zdaje się świadczyć ciągle o gorszym przygotowaniu do startu w dorosłość dzieci – wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Miejsce w pieczy zastępczej znalazły również małe matki z dziećmi. Według danych na 31 grudnia 2022 r. w placówkach znajdowało się 40 małych matek.

Na 31 grudnia 2022 r. w trzech działających w Polsce interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych (placówki dla dzieci do 1. roku życia, które wymagają specjalistycznej opieki oraz które w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej) przebywało łącznie 57 dzieci.

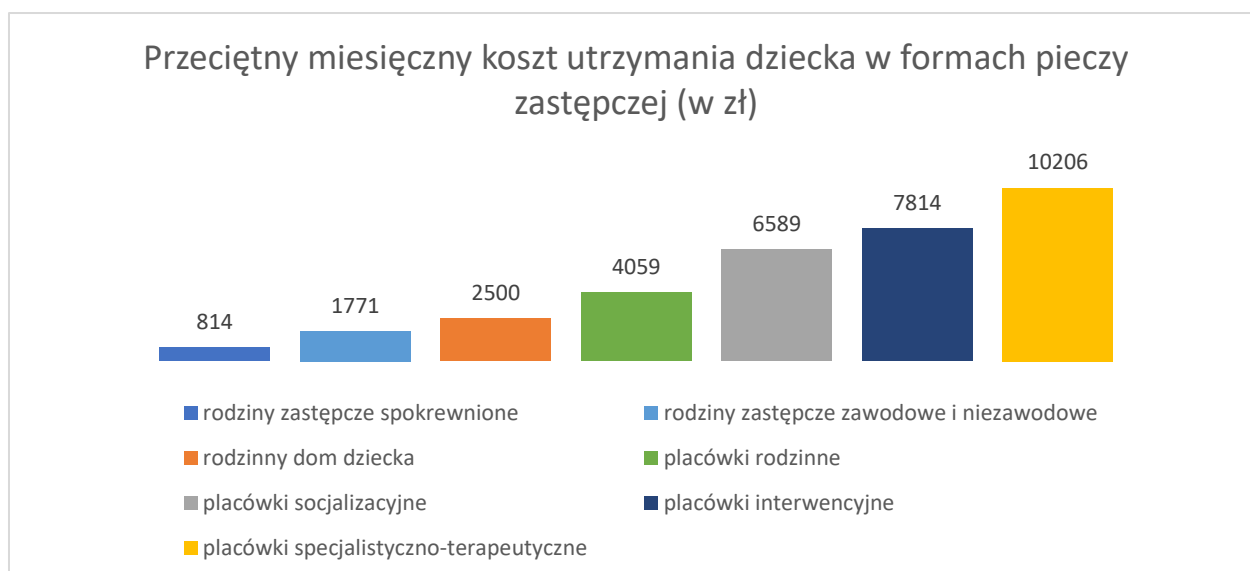
W okresie sprawozdawczym działało 11 regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, w tym po jednej prowadzonej przez samorząd województwa mazowieckiego, podlaskiego, pomorskiego, świętokrzyskiego, zachodniopomorskiego, dwie w województwie podkarpackim i cztery w województwie śląskim. Regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne to placówki dla dzieci wymagających bardzo intensywnych oddziaływań o charakterze leczniczym i terapeutycznym. Niektóre z tych placówek mają charakter quasi-leczniczy. Na koniec 2022 r. w placówkach tych przebywało łącznie 346 dzieci (w 2021 r. – 316 dzieci).

Poniższy wykres przedstawia liczbę placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej w zestawieniu z liczbą dzieci ogółem w pieczy instytucjonalnej w latach 2012–2022.

b) wydatki

Biorąc pod uwagę wydatki powiatów, ponoszone na utrzymanie (wydatki bieżące) placówek opiekuńczo-wychowawczych (bez regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych), wynoszące łącznie ponad 1 292 mln zł w 2022 r., należy stwierdzić, że średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej wynosił w 2022 r. **6 569 zł**, a zatem był wyższy o 10,6% niż w 2021 r. (5 941 zł). Średni miesięczny koszt utrzymania dziecka nie zawiera kosztów związanych z zadaniami realizowanymi przez powiatowe centra pomocy rodzinie. Dla porównania koszt utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej zawodowej i w rodzinnym domu dziecka to **2 743 zł**, czyli **ok. 42% kwoty** średniego miesięcznego kosztu utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Poniższy wykres prezentuje koszty utrzymania w różnych formach pieczy zastępczej w 2022 r.

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z 2022 r.

Wydatki związane z prowadzeniem regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych wyniosły w 2022 r. odpowiednio 33 mln zł i 4,7 mln zł.

W 2012 r. gminy rozpoczęły współfinansowanie pobytu dzieci, które po raz pierwszy trafiły do pieczy zastępczej. W okresie sprawozdawczym 2022 r. gminy ponosiły, w zależności od długości pobytu dzieci, 10%, 30% lub 50% wydatków na ich pobyt w pieczy zastępczej. Wydatki gmin związane ze współfinansowaniem pobytu dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej wyniosły w 2022 r. 243,5 mln zł, co stanowi 18,8% ogółu wydatków z budżetów powiatów na wydatki bieżące poniesione na rzecz instytucjonalnej pieczy zastępczej. W 2021 r. wydatki gmin związane ze współfinansowaniem pobytu dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej wyniosły 218,2 mln zł, co stanowiło 19% ogółu wydatków poniesionych na rzecz instytucjonalnej pieczy zastępczej.

IV. Sytuacja osób pełnoletnich opuszczających pieczę zastępczą

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną przysługuje pomoc na usamodzielnienie.

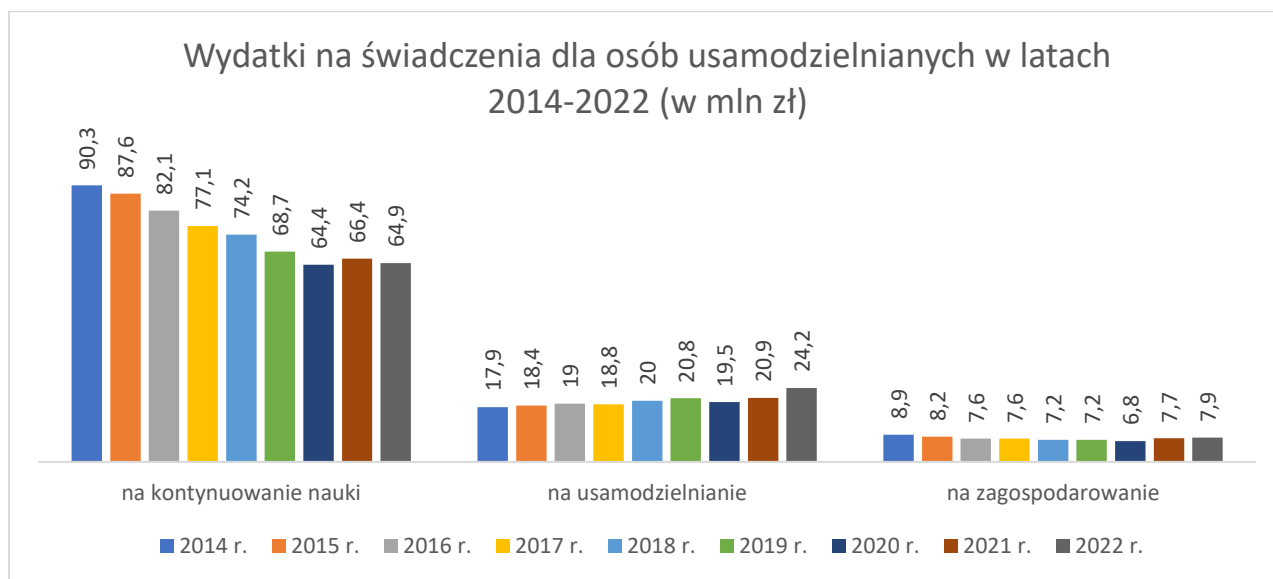
W ustawie wyróżniono następujące formy pomocy dla ww. kategorii osób:

- 1) pomoc na:
 - a) kontynuowanie nauki,
 - b) usamodzielnienie,
 - c) zagospodarowanie;
- 2) pomoc w uzyskaniu:
 - a) odpowiednich warunków mieszkaniowych,
 - b) zatrudnienia;

3) pomoc prawna i psychologiczna.

Pomoc ta może mieć charakter pieniężny (przyznanie świadczenia pieniężnego) lub niepieniężny (pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie, w tym również w formie rzeczowej, pomoc prawna i psychologiczna). Dodatkowo formą pomocy dla osób usamodzielnianych zapewnianą przez powiat jest udzielanie wsparcia w procesie usamodzielnienia.

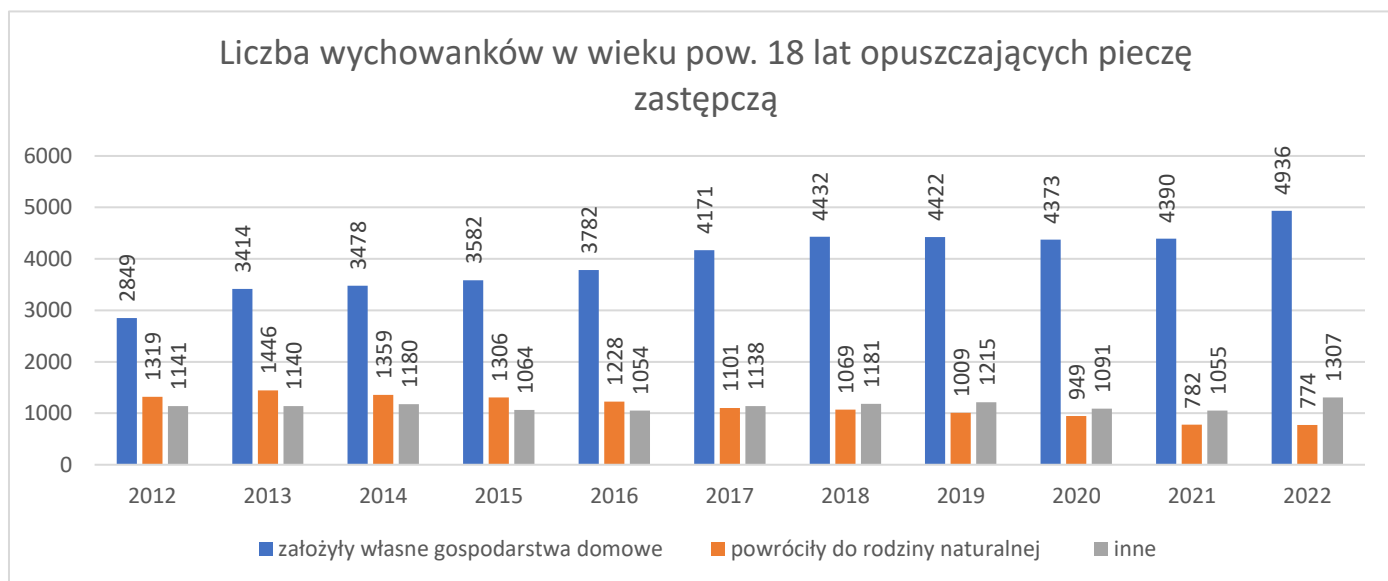
W 2022r. udzielono łącznie 146 518 świadczeń dla osób pełnoletnich. Liczba ta nie obejmuje pomocy prawnej i psychologicznej.

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2014–2022.

Biorąc pod uwagę uśrednioną dla 2022 r. liczbę wychowanków w wieku 18–24 lata opuszczających pieczę zastępczą, przeciętna wartość wsparcia dla wychowanka z tytułu kontynuowania nauki wyniosła 5 788 zł rocznie, na usamodzielnienie – 5 676 zł, natomiast na zagospodarowanie – 2 477 zł.

Zamieszczony poniżej wykres podsumowuje w statystycznej formie efekty procesu usamodzielnienia, zbierając dane pokazane osobno w poszczególnych częściach Informacji. Wydaje się, że z punktu widzenia trwałego efektu społecznego świadectwem jakości pieczy zastępczej jest przygotowanie wychowanka do dorosłego życia. Jednym z takich elementów, oprócz budowania systemu wartości, jest umiejętność wejścia w role społeczne w życiu dorosłym i uzyskanie samodzielności.

Źródło: Opracowanie MRiPS na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z lat 2012–2022.

V. Adopcja

1. Ośrodki adopcyjne

Od 1 stycznia 2012 r. organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjnych stanowi zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej, realizowane przez samorząd wojewódzki lub na jego zlecenie przez podmioty niepubliczne. Zadanie to finansowane jest z budżetu państwa.

W 2022 r. na organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjnych wydatkowano kwotę 47 476,2 tys. zł, w tym środki z budżetu państwa – 46 981,2 tys. zł stanowiły 99%.

W 2022 r. liczba i struktura ośrodków adopcyjnych nie uległa znaczącym zmianom względem 2021 r. Na terenie kraju funkcjonowało 59 struktur ośrodków adopcyjnych (włączając filie i oddziały), w tym 64% stanowiły ośrodki publiczne.

Tab. 11. Ośrodki adopcyjne w Polsce wg województw

Województwo	Ośrodki publiczne	Ośrodki publiczne – filie	Ośrodki niepubliczne
Dolnośląskie	1	0	2
Kujawsko-pomorskie	1	3	2
Lubelskie	1	3	0
Lubuskie	2	0	1
Łódzkie	1	0	2
Małopolskie	1	0	4
Mazowieckie	1	5	3
Opolskie	1	0	1
Podkarpackie	1	0	0
Podlaskie	1	0	0
Pomorskie	1	0	1
Śląskie	1	3	4
Świętokrzyskie	1	0	0
Warmińsko-mazurskie	1	2	0
Wielkopolskie	5	0	0
Zachodniopomorskie	1	1	1
SUMA	21	17	21

Zadaniem ośrodków adopcyjnych jest prowadzenie procedur przysposobienia. Zadanie to należy do ich wyłącznych kompetencji. W ramach swoich działań ośrodki adopcyjne wydają między innymi opinie kwalifikacyjne dla kandydatów do przysposobienia dziecka, biorą udział w posiedzeniach w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz prowadzą szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka jak również szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

Zgodnie z ustawą kandydaci do przysposobienia dziecka muszą ukończyć odpowiednie szkolenie. Ramowy program tego szkolenia jest zatwierdzany, na wniosek podmiotu wnoszącego, przez ministra właściwego do spraw rodziny, na okres 5 lat. W 2022 r. Minister Rodziny i Polityki Społecznej wydał 3 takie decyzje.

W 2022 r. na kandydatów do przysposobienia dziecka przeszkolono 2 153 osób (przy czym małżonkowie wykazywani byli jako 1 osoba).

Dodatkowo w 2022 r. ośrodki adopcyjne przeszkoliły 371 osób na kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka lub do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo - wychowawczej typu rodzinnego (przy czym małżonkowie wykazywani byli jako 1 osoba).

Do ważnych zadań ośrodków adopcyjnych należy także udzielanie specjalistycznych porad. Najwięcej z nich udzielono rodzinom przysposabiającym (wsparcie uzyskało 18 770 rodzin). Ośrodki adopcyjne udzielały również wsparcia psychologiczno-pedagogicznego w postępowaniu postadopcyjnym, wsparcie w tym zakresie uzyskało 4 957 rodzin.

2. Przysposobienie krajowe

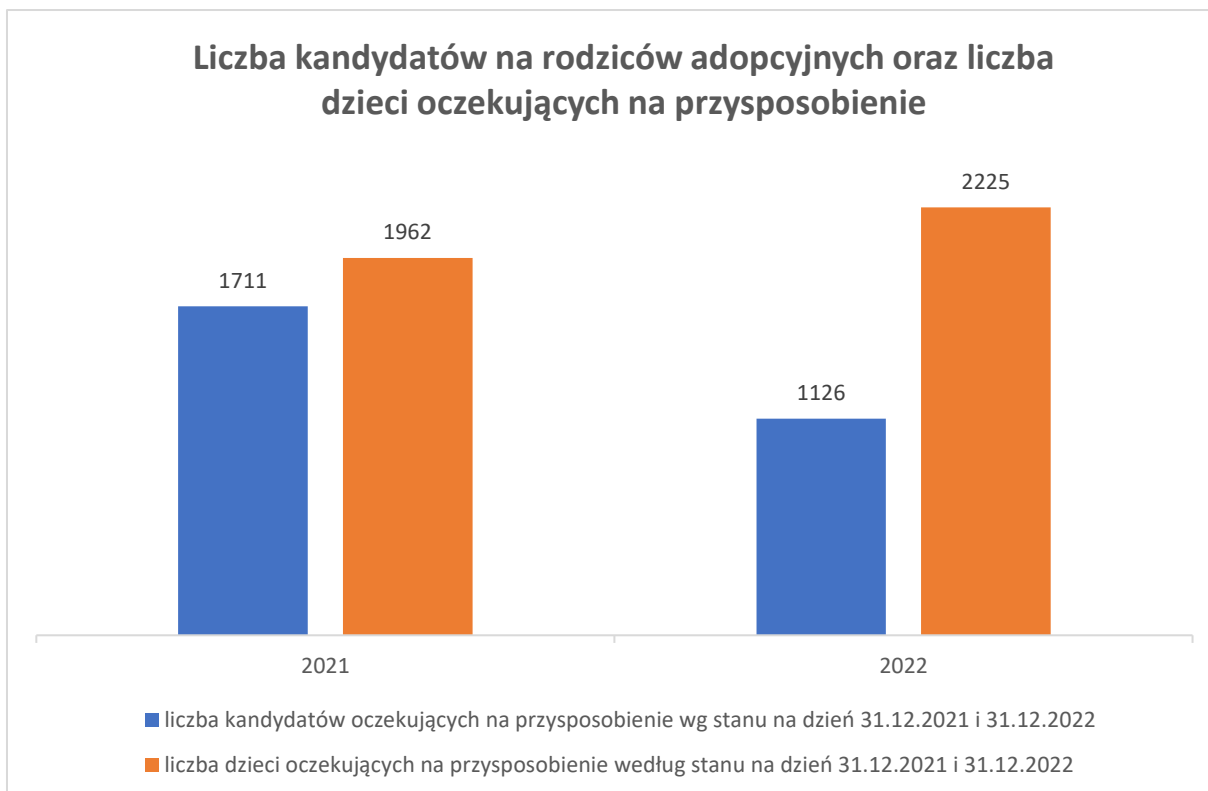
Liczba orzeczonych przysposobień w 2022 r. w porównaniu do 2021 r. zwiększyła się o 53 przysposobienia, co oznacza wzrost o 2%.

Tab. 12. Przysposobienie według liczby przysposobianych dzieci w latach 2011–2022

Lata	Liczba przysposobionych dzieci		
	Ogółem orzeczone	w tym	
		przez osoby zamieszkałe za granicą	blankietowe
2011	3 315	296	751
2012	3 486	274	790
2013	3 537	312	766
2014	3 492	294	774
2015	3 361	279	719
2016	3 265	286	582
2017	2 866	137	490
2018	2 661	36	482
2019	2 715	22	365
2020	2 198	9	349
2021	2 710	7	415
2022	2 763	12	319

Źródło: na podstawie sprawozdawczości Ministerstwa Sprawiedliwości.

Według danych na dzień 31 grudnia 2022 r. liczba **dzieci zakwalifikowanych do adopcji**, dla których nie dobrano kandydatów do przysposobienia, wyniosła **2 225**. W tym dzieci w wieku do 1. roku życia było 53, w wieku 1–4 lat było 358, dzieci w wieku 5–9 lat było 742, dzieci w wieku 10–14 lat było 748, zaś dzieci w wieku 15 lat i więcej było 324. **Liczba kandydatów na rodziców adopcyjnych oczekujących na adopcję dziecka** według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r. wynosiła natomiast **1 126** (małżonkowie wykazywani są tu łącznie jako 1 kandydat) – liczba ta dotyczy kandydatów do przysposobienia, którzy począwszy od 1 stycznia 2012 r. otrzymali pozytywną opinię kwalifikacyjną, z wyłączeniem tych, których ośrodek adopcyjny dobrał już jako kandydatów do przysposobienia konkretnego dziecka, posiadających ten status na dzień 31 grudnia 2022 r.

Źródło.: opracowanie własne MRIPS

Analizując powyższe dane należy zauważyć, że na koniec 2022 r. liczba dzieci oczekujących na adopcję zwiększyła się, w porównaniu ze stanem na dzień 31 grudnia 2021 r., o 263 dzieci (tj. ok 11,7%). Natomiast liczba kandydatów na rodziców adopcyjnych oczekujących na przysposobienie dziecka zmalała o 585 osób (tj. o 34 %), przy czym małżonkowie, tak jak wskazano powyżej, liczeni są jako jeden kandydat.

Zestawiając ze sobą dane na temat dzieci i kandydatów do przysposobienia, zauważalne jest, iż liczba dzieci oczekujących na przysposobienie jest większa niż liczba kandydatów do przysposobienia dziecka. Zwiększenie się liczby dzieci zakwalifikowanych do adopcji związane jest prawdopodobnie z liczbą dzieci, których sytuacja prawna po okresie pandemii została uregulowana, zatem mogły one zostać zgłoszone do ośrodków adopcyjnych. Zmniejszenie liczby kandydatów do przysposobienia związane jest natomiast prawdopodobnie z dalszym odkładaniem decyzji o przysposobieniu na później w związku z wciąż niepewną sytuacją epidemiologiczną w Polsce w 2022 r. oraz dodatkowo niepewną sytuacją geopolityczną związaną z wojną na Ukrainie.

Dodatkowo należy podkreślić, że ponad 67% dzieci oczekujących na przysposobienie (dzieci, które uzyskały kwalifikację do przysposobienia, dla których ośrodek adopcyjny nie dokonał doboru kandydatów do przysposobienia wg stanu na dzień 31 grudnia 2022 r.) to dzieci w wieku od 5 do 14 lat. Zatem ta kategoria wiekowa jest szczególnym wyzwaniem dla ośrodków adopcyjnych, które pracują z kandydatami do przysposobienia, jak również dla innych jednostek wspierających rodzinę, aby odpowiednio zachęcić, a następnie przygotować kandydatów na przysposobienie dzieci starszych.

Decyzja o przysposobieniu dzieci starszych powinna być także nieco łatwiejsza w związku z wprowadzonymi ustawą z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw zmianami w zakresie urlopów adopcyjnych tj. prawa do urlopu ojcowskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego oraz rodzicielskiego przysługujących pracownikowi, który przyjął dziecko na

wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka. Uprawnienia te, co do zasady wydłużono do ukończenia przez dziecko 14. roku życia (w dotychczasowym stanie prawnym przysługiwały one zasadniczo do ukończenia przez dziecko 7 lub w wyjątkowych sytuacjach do 10 roku życia).

Usprawnieniu procedur adopcyjnych służyć mają także inne zmiany wprowadzone ww. nowelizacją. Wśród tych zmian należy wskazać także: wprowadzenie możliwości udziału wojewody w posiedzeniach ośrodka adopcyjnego dotyczących kwalifikowania dziecka do przysposobienia, dokonywania wstępnej oceny kandydata do przysposobienia dziecka oraz wydawania opinii kwalifikacyjnej kandydata do przysposobienia dziecka – w celu monitorowania zapewnienia odpowiedniej jakości prowadzonych procedur przysposobienia (analogiczne uprawnienie przewidziano dla zarządu województwa), wprowadzenie pewnych elementów standaryzacji prowadzenia procedur przysposobienia przez ośrodki adopcyjne przez wskazanie minimalnego zakresu treści opinii kwalifikacyjnej, czy też zakresu gromadzonych danych osobowych. Wprowadzono także konieczność dostosowania godzin pracy ośrodka adopcyjnego do realnych potrzeb osób korzystających z jego usług, jak również konieczność przeprowadzenia wstępnej oceny kandydata do przysposobienia oraz umożliwienia mu udziału w szkoleniu w terminie nie dłuższym niż 4 miesiące od złożenia wniosku, o którym mowa w art. 172 ust. 6 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wraz ze wskazanymi w tym przepisie dokumentami.

Liczba kandydatów do przysposobienia, którzy w okresie od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. otrzymali pozytywną opinię kwalifikacyjną, posiadających ten status na dzień 31 grudnia 2022 r., wyniosła 1 685 (małżonkowie, tak jak wskazano powyżej, liczeni są jako jeden kandydat), natomiast liczba dzieci, które uzyskały w tym okresie pozytywną kwalifikację do przysposobienia wyniosła 2 222 (z tego liczba dzieci poniżej 1. roku wyniosła – 291, dzieci w wieku od 1 roku do 4 lat – 1030, od 5 do 9 lat – 694, od 10 do 14 lat – 187, 15 lat i więcej – 20), spośród 6 773 dzieci zgłoszonych ogółem w 2022 r. do ośrodków adopcyjnych w Rzeczypospolitej Polskiej.

Dodatkowo w 2022 r. ośrodki adopcyjne dokonały doborów kandydatów do przysposobienia (tzw. matchingów) dla 1 861 dzieci, z tego 1 662 dotyczyło doborów dla dzieci, które dany ośrodek adopcyjny zakwalifikował jednocześnie do przysposobienia, natomiast 199 doborów dotyczyło dzieci zakwalifikowanych przez inny ośrodek adopcyjny, niż ten kwalifikujący dziecko do przysposobienia (poprzez działanie Wojewódzkich Banków Danych). W tym obszarze nastąpił niestety znaczący spadek w stosunku do 2021 r., kiedy to dokonano 1 941 matchingów (spadek o 4,1 %).

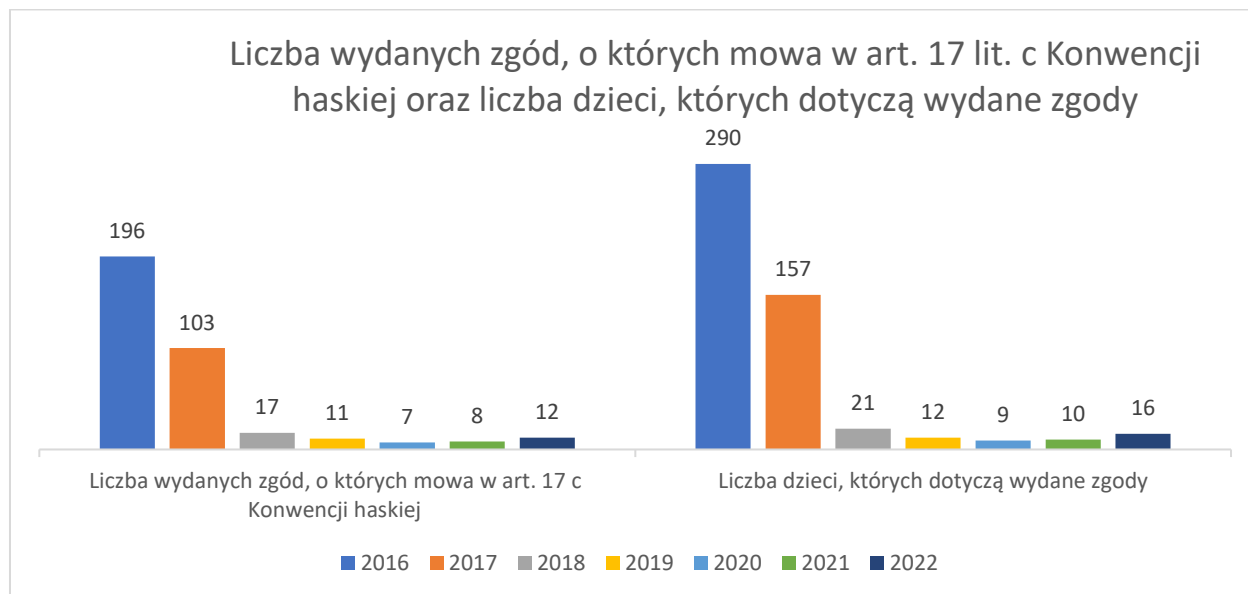
Według danych resortu sprawiedliwości w roku 2022 orzeczono adopcję ogółem, w tym międzynarodową, wobec 2763 dzieci.

3. Przysposobienie międzynarodowe

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej pełni funkcję organu centralnego ds. przysposobienia międzynarodowego w rozumieniu art. 6 Konwencji o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego sporządzonej w Hadze dnia 29 maja 1993 r. (Dz. U. z 2000 r. poz. 448, z późn. zm.), zwanej dalej „Konwencją haską”.

Jednym z tych zadań jest wydawanie zgody na kontynuowanie procedury o przysposobienie, o której mowa w art. 17 lit. c Konwencji haskiej. W 2016 r. wydano 196 zgód w odniesieniu do 290 dzieci. W 2022 r. wydano natomiast: 12 takich zgód w stosunku do 16 dzieci. Z tego: 5 spraw dotyczyło łączenia rodzeństwa, 1 adopcji wewnątrzrodzinnej, w 1 sprawie adopcja dotyczyła przysposobienia przez kandydatów polskiego pochodzenia, 5 spraw odnosiło się do dzieci posiadających specyficzne potrzeby medyczne, dla których adopcja związana ze zmianą miejsca zamieszkania w Rzeczypospolitej Polskiej na miejsce

zamieszkania w innym państwie uznana została za najlepszą ze wszystkich zastępczych form opieki nad dzieckiem. Krajami będącymi miejscem zwykłego pobytu kandydatów w tych sprawach były: Włochy (9 dzieci), USA (5 dzieci), Niemcy (2 dzieci).

W Polsce do prowadzenia procedury przysposobienia międzynarodowego w 2022 r. nadal upoważnione były dwa ośrodki adopcyjne. Obwieszczeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie listy ośrodków adopcyjnych upoważnionych do współpracy z organami centralnymi innych państw lub z licencjonowanymi przez rządy innych państw organizacjami lub ośrodkami adopcyjnymi (M.P. poz. 35), zostały wyznaczone: Diecezjalny Ośrodek Adopcyjny z siedzibą w Sosnowcu oraz Katolicki Ośrodek Adopcyjny z siedzibą w Warszawie.

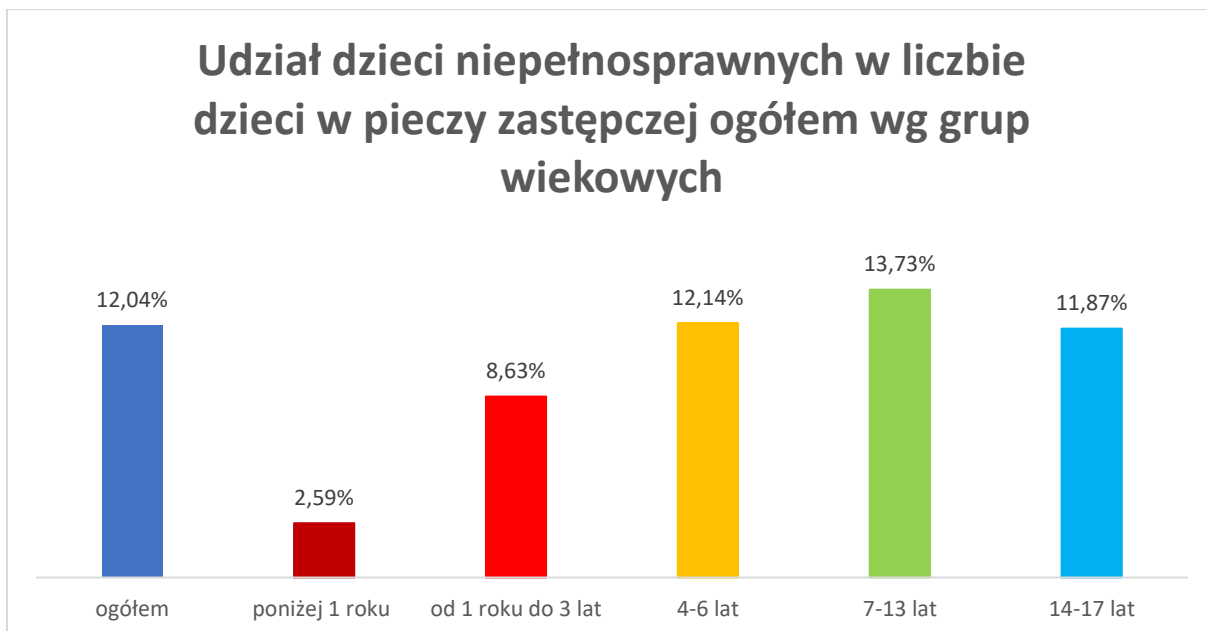
W 2022 r. ośrodki te współpracowały z zagranicznymi organizacjami adopcyjnymi, licencjonowanymi przez rządy innych państw lub bezpośrednio z organami centralnymi Państw-Stron Konwencji haskiej. Pod koniec 2022 r. na terenie Polski działało 10 takich organizacji.

Dodatkowo w 2022 r. kontynuowano także monitoring losów małoletnich, przysposobionych przez kandydatów mających miejsce zamieszkania poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Zadanie to należy do Katolickiego Ośrodka Adopcyjnego z siedzibą w Warszawie. Monitoring ten polega przede wszystkim na przesyłaniu przez organ centralny państwa przyjmującego lub pośredniczącą agencję adopcyjną raportów z przeprowadzanych wywiadów postadopcyjnych w częstotliwości raz na rok przez okres pierwszych trzech lat, a po upływie tego okresu raz na trzy lata, aż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Dodatkowo kandydaci do przysposobienia dziecka mający miejsce zwykłego pobytu poza granicami Polski są zobowiązani do wyrażania na piśmie zgody na kontakt z dzieckiem za pośrednictwem środków umożliwiających porozumiewanie się na odległość (telefon, skype, e-mail) przez pracowników Katolickiego Ośrodka Adopcyjnego w Warszawie lub przez pracowników polskiego organu centralnego oraz zgody na wizyty w miejscu zamieszkania dziecka, realizowane przez polskie służby konsularne lub inne osoby upoważnione przez organ centralny przez okres 6 miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia o przysposobieniu.

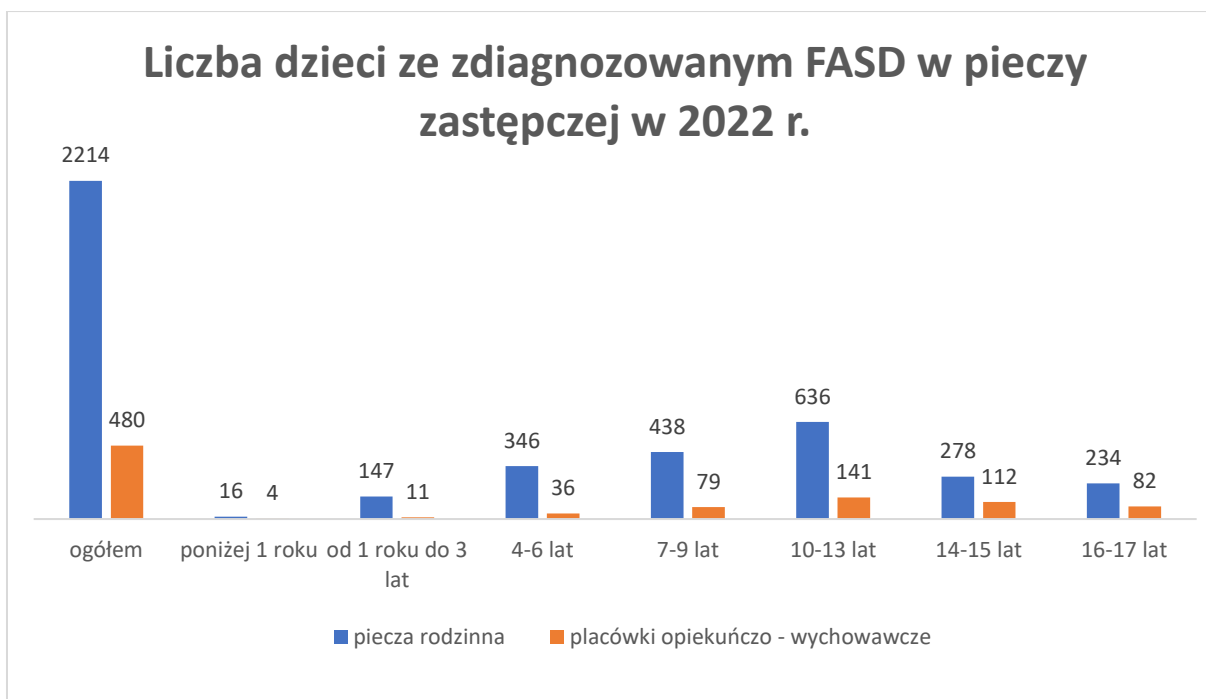
Według danych resortu sprawiedliwości w roku 2022 orzeczono w postępowaniu międzynarodowym adopcję 12 dzieci.

VI. Niepełnosprawność w pieczy zastępczej i adopcji³⁾

Na koniec 2022 r. w pieczy zastępczej przebywało 8 844 dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności, co stanowi 12% wszystkich dzieci przebywających w pieczy zastępczej; 6 838 dzieci przebywało w rodzinnej pieczy zastępczej, a 2 006 dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

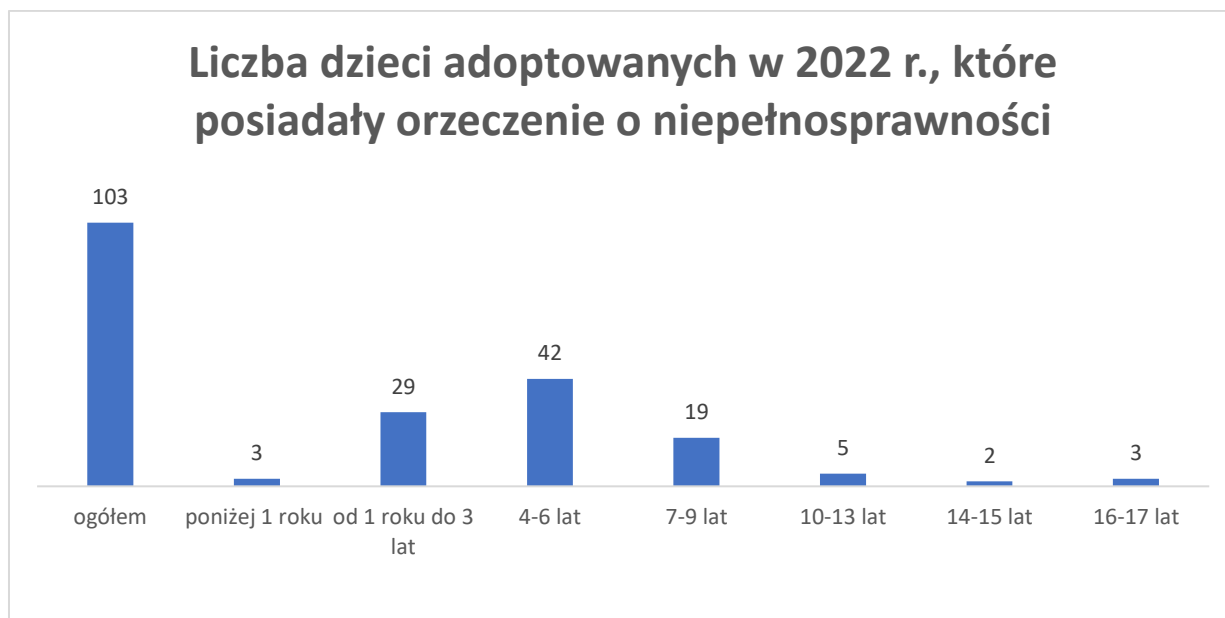

Warto także odnotować, że w 2022 r. w pieczy zastępczej przebywało 2 694 dzieci ze zdiagnozowanym Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych FASD.

³⁾ Dane uzyskane na podstawie jednorazowego sprawozdania przesłanego przez urzędy marszałkowskie i urzędy wojewódzkie w 2022 r. Dane dotyczące liczby dzieci przysposobionych różnią się od danych Ministerstwa Sprawiedliwości z uwagi na odmienny sposób gromadzenia danych statystycznych.

Wśród dzieci przysposobionych w 2022 r. 103 dzieci posiadało orzeczenie o niepełnosprawności, z czego 102 zostało przysposobionych w adopcji krajowej, a 1 dziecko w adopcji zagranicznej. W 2016 r. przysposobiono – 105 dzieci z niepełnosprawnością, w 2017 r. – 98 dzieci, w 2018 r. – 106 dzieci, w 2019 r. – 120 dzieci, w 2020 r. – 108, zaś w 2021 r. - 121 dzieci.

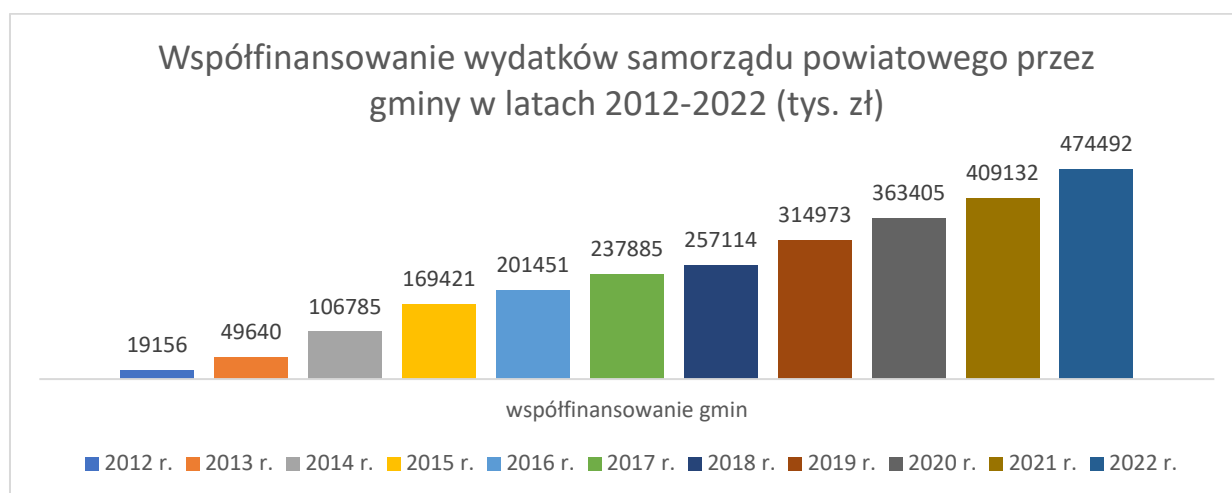

Jednocześnie 111 adopcji dotyczyło dzieci ze zdiagnozowanym spektrum chorób: Płodowy Zespół Alkoholowy – Fetal Alcohol Syndrome (FAS w ICD-10 kod Q86,0), niepełny FAS (partial FAS) i Neurorozwojowe Zaburzenia Zależne od Alkoholizmu (ARDN).

VII. Wydatki na realizację ustawy w 2022 r.

Z danych uzyskanych ze sprawozdań budżetowych składanych przez jednostki samorządu terytorialnego⁴⁾ wynika, że wydatki na realizację ustawy w 2022 r. wyniosły ogółem niemal 3,71 mld zł i były o 0,10 mld zł, tj. o 2,7% wyższe niż w 2021 r.

Należy zwrócić uwagę nie tylko na rosnące wydatki samorządów na realizację zadań wynikających z ustawy, ale i na istotne zmiany w udziale poszczególnych rodzajów samorządu terytorialnego w tych wydatkach. W 2022 r. nastąpił dalszy wzrost wydatków samorządu gminnego wynikający z konieczności ponoszenia wyższych niż w 2021 r. kosztów współfinansowania pobytu dzieci w pieczy zastępczej (10% kosztów w pierwszym roku pobytu dzieci w pieczy zastępczej i odpowiednio 30% i 50% kosztów, jeśli dziecko przebywa w pieczy zastępczej 2, 3 i więcej lat).

W 2022 r. samorzady powiatowe otrzymały tym samym wsparcie w finansowaniu pieczy zastępczej od gmin na poziomie 21,5%. W 2021 r. udział ten wyniósł ok. 20,7%. Poniżej przedstawiono zestawienie wydatków gmin w porównaniu z liczbą dzieci w pieczy zastępczej ogółem.

⁴⁾ Przedstawione wydatki dotyczą sumy wydatków wszystkich poziomów samorządu terytorialnego i w pewnym zakresie zawierają w sobie współfinansowanie przez samorząd gminny wydatków związanych z kosztami pobytu dzieci w pieczy zastępczej.

W 2022 r. na realizację zadań wynikających z ustawy, z budżetów poszczególnych wojewodów wydatkowano środki w kwocie 207,7 mln zł (w 2021 r. – 420,8 mln)⁵, z tego:

- 45,4 mln zł na funkcjonowanie ośrodków adopcyjnych,
- 4,9 mln zł na finansowanie pobytu dzieci cudzoziemców w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 1,7 mln zł na finansowanie pobytu dzieci cudzoziemskich w rodzinnej pieczy zastępczej,
- 110,9 mln zł na finansowanie zadań związanych z dodatkiem wychowawczym,
- 33,7 mln zł na finansowanie zadań związanych z dodatkiem do zryczałtowanej kwoty i dodatkiem w wysokości świadczenia wychowawczego na utrzymanie dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej,
- 12,4 mln zł na świadczenie „Dobry start” dla dzieci w pieczy zastępczej,

Jednocześnie na *Program Asystent rodziny na rok 2022* przeznaczono ze środków Funduszu Pracy 7,9 mln zł, przy czym ostateczna kwota poniesionych wydatków po odliczeniu zwrotów niewykorzystanych środków do Funduszu Pracy – wyniosła 7,6 mln zł.

⁵ Różnica w wydatkowaniu środków wynikała w głównej mierze z przejęcia przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych wypłat świadczenia wychowawczego 500 + na dzieci w pieczy zastępczej od 1 czerwca 2022 r.

VIII. Podsumowanie

1. W 2022 r. zatrudnionych było prawie 3,7 tys. asystentów rodziny. Ich zatrudnienie nieznacznie zmniejszyło się w stosunku do 2021 r. Z usług asystentów rodziny w 2022 r. skorzystało ogółem 42 527 rodzin, w tym 10 034 rodzin zobowiązanych zostało przez sąd do współpracy z asystentem rodziny. W stosunku do 2021 r. oznacza to wzrost o 9,5% liczby rodzin, do których sąd skierował asystenta rodziny (w 2021 r. było to 9 167 rodzin).
2. Spośród 42 527 rodzin, z którymi asystenci rodziny prowadzili pracę w 2022 r., dla 13 472 rodzin (co stanowi 32% ogółu) współpraca ta zakończyła się w 2022 r., w tym w 5 749 przypadkach nastąpiło to w związku z osiągnięciem założonych celów (43% rodzin).
3. W 2022 r. funkcjonowało ponad 2 tys. gminnych placówek wsparcia dziennego, w tym ponad połowa (54%) to placówki niepubliczne. Liczba ta oznacza, że w stosunku do 2021 r. funkcjonowało o 17 placówek wsparcia dziennego mniej. W 2022 r. do gminnych placówek wsparcia dziennego uczęszczało 37 010 dzieci. Ponadto w 2022 r. działały 64 placówki wsparcia dziennego o charakterze ponadgminnym, w tym 35 z nich prowadzonych było przez podmiot inny niż samorząd powiatowy.
4. W 2022 r. funkcjonowały 73 rodziny wspierające. Z pomocy rodzin wspierających korzystało 70 rodzin.
5. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w 2022 r. wyniosła ogółem 73 400 dzieci, wobec 72 941 dzieci w 2021 r., co oznacza wzrost o ok. 0,6%. Na koniec 2022 r. w pieczy zastępczej w ogólnej liczbie 73 400 wychowanków, 10 931 osób ukończyło 18. rok życia i kontynuowało naukę. Mając powyższe na uwadze należy wskazać, że na dzień 31 grudnia 2022 r. w pieczy zastępczej przebywało 62 469 dzieci poniżej 18. roku życia. Oznacza to, że aż 14,9% ogółu osób objętych pieczą zastępczą stanowią osoby, które ukończyły 18. rok życia.
6. W 2022 r. odsetek dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w stosunku do populacji dzieci do 18. roku życia ogółem wyniósł – 0,86%. Należy zauważyć, że zatrzymanie tego wskaźnika na poziomie 0,99% nastąpiło w latach 2012–2013, natomiast w latach wcześniejszych z roku na rok odnotowywano jego wzrost. Osiągał on nawet poziom znacznie powyżej 1%. Odsetek dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w stosunku do populacji dzieci do 18. roku życia w pieczy o charakterze rodzinnym wyniósł 0,73% w 2012 r. i spadł do 0,65% w 2022 r., natomiast w pieczy o charakterze instytucjonalnym – spadł z 0,26% w 2012 r. do 0,21% w 2022 r.
7. W 2022 r. w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało ogółem 56 604 dzieci.
8. W 2022 r. nastąpił dalszy wzrost liczby rodzinnych domów dziecka jako formy sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej nad dziećmi. W 2021 r. funkcjonowały 734 rodzinne domy dziecka, natomiast na koniec 2022 r. funkcjonowało ich 787, co stanowi wzrost o 7%. Rodzinne domy dziecka stanowią obecnie 2% w strukturze podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej.
9. Liczba zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej na koniec 2022 r. wyniosła 1 758.
10. W 2022 r. w powiatach udzielono rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka 161 434 porad w ramach poradnictwa specjalistycznego. Oznacza to wzrost o ponad 11% w stosunku do 2021 r. (143 966 porad).
11. W roku sprawozdawczym 2022 przeszkolono 3 934 osób, tj. kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, do prowadzenia rodzinnych domów dziecka lub do prowadzenia placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.
12. W 2022 r. w stosunku do roku poprzedniego zwiększyła się liczba dzieci przebywających w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej, łącznie z instytucjami prowadzonymi

przez marszałków (na dzień 31 grudnia 2022 r. w placówkach tych przebywało łącznie 16 796 dzieci, co w porównaniu z 2021 r. oznacza, że przebywało w nich o 511 dzieci więcej). Przeciętna liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych kształtuje się na poziomie 13 wychowanków. Niepokojącym zjawiskiem jest jednak ciągłe umieszczanie w nich niejednokrotnie dzieci poniżej 7. roku życia.

13. W ogólnej liczbie dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej istotny udział mają dzieci przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. Placówki te swoim charakterem zbliżone są do rodzinnych domów dziecka, które to z kolei, zgodnie z generalną klasyfikacją form i typów pieczy zastępczej, zakwalifikowane są do rodzinnych form pieczy zastępczej. Przyjmując, że powyższe dwie formy pieczy zastępczej można byłoby, ze względu na ich funkcjonalne i celowościowe podobieństwo, zakwalifikować łącznie do rodzinnych form pieczy zastępczej, to statystyka dotycząca liczby dzieci w podziale na rodzinne i instytucjonalne formy pieczy zastępczej kształtowałaby się w sposób odmienny. I tak przyjęcie powyższej zmiany w typologii skutkowałoby spadkiem liczby dzieci w instytucjonalnych formach z 16 796 dzieci do 15 341 dzieci, a tym samym osiągnięcie wskaźnika deinstytucjonalizacji na poziomie 79,1%.
14. Należy zauważyć wzrost wydatków na zawodowe formy pieczy zastępczej, w tym wydatków na wynagrodzenia rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka. Konsekwencją tego zjawiska jest wzrost średniego miesięcznego kosztu utrzymania dziecka w pieczy zastępczej typu rodzinnego. Średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej wynosił w 2022 r. 1 341 zł i wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o 8,4% (w 2021 r. 1 237 zł), w rodzinie zastępczej zawodowej i rodzinnym domu dziecka – 2 743 zł, co oznacza wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 7,6% (w 2021 r. 2 549 zł). Powyższe kwoty nie zawierają kosztów wsparcia rodzinnej pieczy zastępczej m.in. kosztów organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.
15. Średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej (bez regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych) wynosił w 2022 r. 6 569 zł, co oznacza wzrost o 628 zł w stosunku do 2021 r. W placówkach regionalnych średni koszt to niemal 8 115 złotych miesięcznie na 1 dziecko.
16. W 2022 r. znacznie wzrosły wydatki gmin na współfinansowanie pobytu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej. Wyniosły one 217 499 tys. zł. Wkład poniesiony przez gminy stanowił zatem 23,8% ogółu wydatków na świadczenia dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka oraz na wynagrodzenia osób pełniących funkcję rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w 2022 r. W 2021 r. udział gmin w tych wydatkach stanowił 22,7% ogółu wydatków na te świadczenia.
17. W 2022 r. wydatki gmin związane ze współfinansowaniem pobytu dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej wzrosły. Wyniosły one 243,5 mln zł, co stanowi 18,8 % ogółu wydatków na wydatki bieżące poniesione na rzecz instytucjonalnej pieczy zastępczej. Należy jednak mieć na uwadze, że koszty te dotyczyły współfinansowania – jedynie 16 796 wychowanków (23% ogółu wychowanków pieczy zastępczej). W 2021 r. wydatki gmin związane ze współfinansowaniem pobytu dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej wyniosły 218,2 mln zł, co stanowiło 19% ogółu wydatków poniesionych na rzecz instytucjonalnej pieczy zastępczej.
18. Liczba dzieci powyżej 18. roku życia, które opuściły pieczę zastępczą w 2022 r., wyniosła 6 881. Biorąc pod uwagę uśrednioną dla 2022 r. liczbę wychowanków w wieku 18–24 lata opuszczających pieczę zastępczą, przeciętna wartość wsparcia dla wychowanka z tytułu

kontynuowania nauki wyniosła 5 843 zł rocznie, na usamodzielnienie – 5 676 zł, natomiast na zagospodarowanie – 2 477 zł.

19. Liczba orzeczonych przysposobień w 2022 r. w porównaniu do 2021 r. zwiększyła się o 53 przysposobienia, co oznacza wzrost o 2%, tj. liczba przysposobionych dzieci wyniosła ogółem 2763.
20. Na koniec 2022 r. liczba dzieci oczekujących na adopcję zwiększyła się, w porównaniu ze stanem na dzień 31 grudnia 2021 r., o 263 dzieci (tj. ok 11,7%). Natomiast liczba kandydatów na rodziców adopcyjnych oczekujących na przysposobienie dziecka zmalała o 585 osób (tj. o 34%), przy czym małżonkowie, tak jak wskazano powyżej, liczeni są jako jeden kandydat.
21. W 2022 r. organ centralny, którego rolę na mocy Konwencji haskiej pełni Minister Rodziny i Polityki Społecznej, wydał 12 zgód na kontynuowanie procedury o przysposobienie, o której mowa w art. 17 lit. c tej Konwencji. Zgody te dotyczyły 16 dzieci, z tego: 5 spraw dotyczyło łączenia rodzeństwa, 1 adopcji wewnątrzrodzinnej, w 1 sprawie adopcja dotyczyła przysposobienia przez kandydatów polskiego pochodzenia, 5 spraw odnosiło się do dzieci posiadających specyficzne potrzeby medyczne, dla których adopcja związana ze zmianą miejsca zamieszkania w Rzeczypospolitej Polskiej na miejsce zamieszkania w innym państwie uznana została za najlepszą ze wszystkich zastępczych form opieki nad dzieckiem. W 2021 r. wydano 8 zgód dotyczących 10 dzieci. W 2022 roku liczba przysposobionych dzieci przez osoby zamieszkałe za granicą wyniosła 12.

Aneks

I. Rodziny zastępcze

Tab. 1. Liczba rodzin zastępczych z podziałem na poszczególne typy w latach 2005–2022

Lata	Rodziny spokrewnione z dzieckiem	Rodziny niezawodowe*	Zawodowe rodziny zastępcze**					Rodzinne domy dziecka	Ogółem
			ogółem	zawodowe	wielodzietne	specjalistyczne	o charakterze pogotowia rodzinnego		
2005	35 592	5 790	661	x	152	40	469	x	42 043
2006	36 394	6 054	885	x	318	59	508	x	43 333
2007	36 788	6 267	1 102	x	495	86	521	x	44 157
2008	36 880	6 326	1 323	x	661	115	547	x	44 529
2009	36 762	6 200	1 494	x	777	167	550	x	44 456
2010	36 673	6 242	1 684	x	902	208	574	x	44 599
2011	36 701	6 227	1 912	x	1 035	252	625	x	44 840
2012	25 836	12 162	1 843	1 036	x	264	543	228	40 069
2013	25 842	12 182	1 906	1 099	x	256	551	330	40 260
2014	25 071	11 711	2 024	1 215	x	251	558	395	39 201
2015	24 785	11 549	2 025	1 216	x	253	556	488	38 847
2016	24 459	11 395	2 071	1 292	x	245	534	534	38 459
2017	23 995	11 228	2 086	1 340	x	243	503	568	37 877
2018	23 544	10 969	2 126	1 408	x	246	472	613	37 252
2019	23 221	10 776	2 167	1 461	x	251	455	668	36 832
2020	23 290	10 689	2 157	1 473	x	248	436	702	36 838
2021	23 205	10 784	2 142	1 480	X	253	409	734	36 865
2022	22 887	10 738	2 098	1 467	x	238	393	787	36 510

Źródło: Opracowanie własne MRiPS na podstawie sprawozdań MPiPS-03 oraz sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za lata 2012-2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

* do 2011 r. rodziny niespokrewnione z dzieckiem.

** do 2011 r. zawodowe niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze.

Tab. 2. Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych w latach 2005–2022

Lata	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych niezawodowych*	Liczba dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych**					Liczba dzieci w rodzinnych domach dziecka	Ogółem
			Ogółem	zawodowych	wielodzietnych	specjalistycznych	o charakterze pogotowia rodzinnego		
2005	46 261	9 219	3 865	x	711	77	3 077	x	59 345
2006	46 831	9 661	5 062	x	1 554	141	3 367	x	61 554
2007	48 488	10 198	6 313	x	2 397	203	3 713	x	64 999
2008	48 450	10 143	7 433	x	3 370	278	3 785	x	66 026
2009	48 111	9 852	8 013	x	4 018	387	3 608	x	65 976
2010	47 981	9 809	8 617	x	4 516	428	3 673	x	66 407
2011	47 907	9 763	9 301	x	5 079	533	3 689	x	66 971
2012	33 769	16 383	6 454	3 935	x	606	1 913	1 476	58 082
2013	33 306	16 431	6 727	4 035	x	583	2 109	2 106	58 570
2014	32 405	15 890	6 779	4 194	x	568	2 017	2 583	57 657
2015	31 951	15 486	6 371	4 064	x	549	1 758	3 178	56 986
2016	31 647	15 268	6 270	4 154	x	533	1 583	3 359	56 544
2017	30 816	14 838	6 355	4 272	x	528	1 555	3 712	55 721
2018	30 185	14 528	6 572	4 560	x	530	1 482	4 003	55 288
2019	29 868	14 287	6 262	4 240	X	447	1 575	4 102	55 458
2020	29 877	14 232	6 874	4 845	x	510	1 519	4 789	55 772
2021	30 092	14 397	7 006	4 990	x	525	1 491	5 161	56 656
2022	29 619	14 333	7 027	5 027	x	496	1 504	5 625	56 604

Źródło: Opracowanie własne MRiPS na podstawie sprawozdań MPiPS-03 (liczba dzieci w ciągu roku) oraz sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za lata 2012-2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

* do 2011 r. rodziny niespokrewnione z dzieckiem.

** do 2011 r. zawodowe niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze.

II. Placówki opiekuńczo-wychowawcze

Tab. 1. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych z podziałem na poszczególne typy w latach 2005–2022

Lata	Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu interwencyjnego	Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego	Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego	Placówki wielofunkcyjne	Placówki specjalistyczno-terapeutyczne	Regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne	Interwencyjne ośrodki preadopcyjne	Ogółem*
2005	55	267	301	102	x	x	x	725
2006	52	263	283	129	x	x	x	727
2007	44	274	263	154	x	x	x	735
2008	37	279	259	166	x	x	x	741
2009	38	267	268	189	x	x	x	762
2010	35	282	277	177	x	x	x	771
2011	31	282	291	181	x	x	x	785
2012	123	267	515	x	13	1	1	816
2013	149	242	625	x	30	3	2	923
2014	166	238	712	x	45	6	2	1 020
2015	177	231	749	x	48	6	2	1 054
2016	189	255	776	x	55	8	3	1 109
2017	192	266	772	x	58	10	3	1 116
2018	205	254	800	x	58	10	3	1 138
2019	204	243	833	x	55	10	2	1 151
2020	201	230	899	x	54	10	2	1 206
2021	223	227	988	x	66	11	3	1 308
2022	251	215	1 006	x	68	11	3	1 320

Źródło: Opracowanie własne MRiPS na podstawie sprawozdań MPiPS-03 oraz sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za lata 2012-2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).

* dotyczy jednostek organizacyjnych – dane nie sumują się, ponieważ jedna jednostka organizacyjna może pełnić funkcje kilku placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Tab. 2. Liczba dzieci przebywających w poszczególnych typach placówek opiekuńczo-wychowawczych, placówkach opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych w latach 2005–2022

Lata	Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych:					Liczba dzieci w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych	Liczba dzieci w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych
	typu interwencyjnego	typu rodzinnego	typu socjalizacyjnego	wielofunkcyjnych	specjalistyczno-terapeutycznych		
2005	4 157	2 252	16 527	7 736	x	x	x
2006	4 998	2 187	13 951	10 890	x	x	x
2007	4 619	2 261	12 505	12 234	x	x	x
2008	2 955	2 226	11 343	13 291	x	x	x
2009	2 628	2 242	11 106	13 736	x	x	x
2010	2 058	2 495	10 660	13 404	x	x	x
2011	1 819	2 524	10 787	13 003	x	x	x
2012	2 217	2 232	15 967	x	109	49	23
2013	1 927	2 030	15 626	x	366	115	41
2014	1 801	1 963	15 324	x	429	144	36
2015	1 576	1 885	15 387	x	444	182	43
2016	1 337	1 729	14 404	x	475	217	51
2017	1 145	1 669	13 779	x	511	247	57
2018	1 209	1 614	13 427	x	482	270	49
2019	1 272	1 537	13 361	X	479	309	34
2020	1 210	1 458	12 807	x	460	317	39
2021	1 171	1 488	12 796	x	462	316	52
2022	1357	1455	13081	x	501	346	57

Źródło: Opracowanie własne MRiPS na podstawie sprawozdań MPiPS-03 (liczba dzieci w ciągu roku) oraz sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za lata 2012-2022 (stan na dzień 31 grudnia danego roku).